

30.4.2018

PALHONIEMEN
MAISEMA- JA KULTTUURI-
YMPÄRISTÖSELVITYS SEKÄ
RAKENNUSINVENTOINTI

Kaavan nimi
Palhoniemen ranta-asemakaava

Työn tilaaja
Tampereen kaupunki

Työn tekijät
Ramboll
Niemenkatu 73
15140 Lahti
P +358 20 755 611
F +358 20 755 7801
www.ramboll.fi

Anni-Maija Fincke, maisema-arkkitehti
Niina Ahlfors, arkkitehti
Tiina Heikkilä, insinööri (AMK)
Tarkastanut Kaisa Rantee, maisema-arkkitehti

Nykytilavalokuvat
Ramboll

Suoritusajankohta
Työ on suoritettu ajalla syyskuu 2017 – huhtikuu 2018

Päiväys
30.4.2018

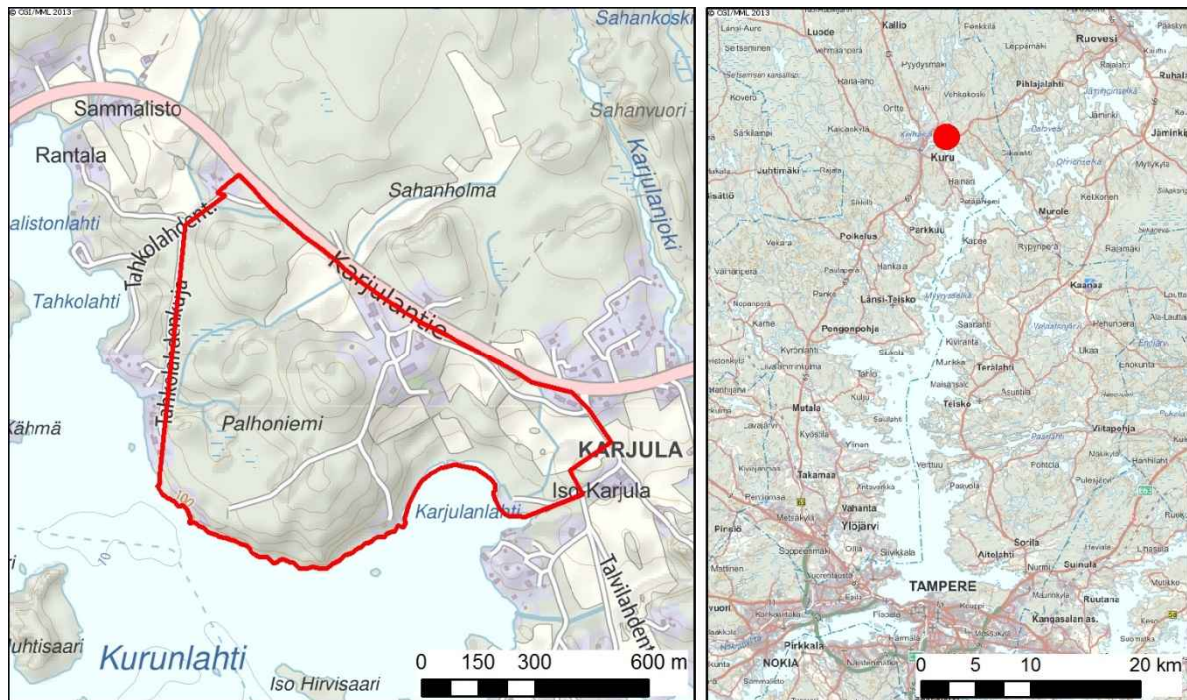
SISÄLLYSLUETTELO

1.	Johdanto	1
1.1	Selvitysalue	1
1.2	Selvityksen tarkoitus	1
1.3	Menetelmät	1
2.	Maisema- ja kulttuuriympäristö	3
2.1	Palhoniemen suhde Kurun suurmaisemaan	3
2.2	Palhoniemen tarkastelualueen maisemarakenne	4
2.3	Palhoniemen kulttuuriympäristö	5
2.4	Palhoniemen tarkastelualueen maisematilat ja rakennettavuus	6
3.	Rakennusinventointi	11
3.1	Historia erämaakartanosta huoltokodiksi	11
3.2	Palhoniemen pihapiiri	13
3.3	Palhoniemen päärakennus	16
3.4	Johtola	22
3.5	Tupala	26
3.6	Muut rakennukset	29
3.7	Puretut ja kadonneet rakennukset	34
3.8	Arvot	36
4.	Johtopäätökset	44
4.1	Maisematilan muutoskestävyys	44
4.2	Rakennusperinnön arvot	45
5.	Lähteet	46

1. JOHDANTO

1.1 Selvitysalue

Selvitysalue sijoittuu Ylöjärven Kuruun, Kurun kyläkeskuksen itäpuolelle. Pääosin metsäaluetta oleva selvitysalue sijaitsee Karjulantien ja Kurunlahden välissä. Karjulantien varrella on Palhoniemen entinen kartano pihapiireineen. Maanteitä pitkin etäisyyttä Tampereen keskustaan on noin 57 kilometriä. Selvitysalueella on toiminut Tampereen kaupungin ylläpitämä Palhoniemen huoltokoti, joka on lopettanut toimintansa 1.6.2017.



Selvitysalueena on alustava ranta-asemakaava-alueen mukainen raja.

1.2 Selvityksen tarkoitus

Alueella ei ole voimassa rantaosayleiskaavaa (Kurun ranta-osayleiskaavassa alue on osoitettu suunnittelutarvealueena) tai ranta-asemakaavaa. Pirkanmaan maakuntakaavassa suunnittelualueen itäosa on osoitettu maakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä.

Alueen ranta-asemakaava on tullut vireille. Kaavan alustavina tavoitteina on mahdollistaa alueelle noin viiden lomarakennuspaikan osoittaminen sekä mahdollistaa huoltokodin ja siihen liittyvän rakennuskannan jatkokäyttö- ja jalostusmahdollisuudet.

Tämä selvitys on tarkoitettu alueen asemakaavoituksen ja muun suunnittelun sekä päätöksenteon pohjaksi. Selvitys palvelee myös korjausrakentamista sekä korjausten ja muutosten suunnittelua. Selvitys kokoaa yhteen tiedot Palhoniemen maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön historiasta, muutosvaiheista ja nykytilasta sekä kuvaa maiseman ja rakennusten historialliset, arkkitehtoniset ja maisemalliset arvot. Selvitys ei sisällä rakennusten kuntoarvioita eikä muita teknisiä selvityksiä.

1.3 Menetelmät

Tiedot alueen historiasta ja Palhoniemen vaiheista perustuvat historiakirjallisuuteen sekä vanhoihin valokuviiin ja karttoihin. Merkittävimpiä painettuja lähteitä ovat olleet *Ruoveden historia* -teokset. Vanhojen valokuvien ja karttojen avulla on tarkastelut Palhoniemen ympäristössä tapahtuneita muutoksia. Vanhoja valokuvia on poimittu *Tampereen museoiden ja pirkanmaalaisten paikallismuseoiden tietopalvelu Siiristä*. Vanhoja karttoja on poimittu *Maanmittauslaitoksen avoimien aineistojen tiedostopalvelusta* sekä *Arkistolaitoksen digitaaliarkistosta*. Tampereen tilakes-

kukselta saatiin rakennusten rakennuspiirustuksia. Lähdeluettelo on tämän selvityksen kohdassa 5. Lähteet.

Maastokatselmus ja dokumentointivalokuvaus suoritettiin rakennusinventoinnin osalta 27.9.2017 ja maiseman ja kulttuuriympäristön osalta 21.11.2017. Maastokatselmuksen aikana rakennus ja sen ympäristö dokumentoitiin valokuvaamalla ja kirjaamalla niitä koskevat tiedot ylös. Rakennuksen osalta tutkittiin keskeiset sisätilat. Valokuvat, joissa ei ole lähdeviitettä, ovat selvityksen tekijän.

Selvityksen on tilannut Tampereen kaupunki. Selvityksen on laatinut Ramboll. Maisema-osuudesta on vastannut maisema-arkkitehti Anni-Maija Fincke. Rakennusinventointi-osuudesta ovat vastanneet arkkitehti Niina Ahlfors ja insinööri (AMK) Tiina Heikkilä.

2. MAISEMA- JA KULTTUURIYMPÄRISTÖ

2.1 Palhoniemen suhde Kurun suurmaisemaan

Palhoniemi sijaitsee Näsijärven rannalla, 3,5 kilometriä Kurun kirkonkylästä itään. Näsijärvellä on Kurun seudulla merkittävä rooli. Järveä on hyödynnetty kulkemiseen ja elinkeinojen harjoittamiseen, joten asutus ja pellot ovat keskittyneet sen rannoille.

Kurun kirkonkylään työntyvä Kurunlahti on kapea ja sokkeloinen. Palhoniemen kaltaisia kallioniemiä työntyy lahteen useita. Lahden pohjukoiden savikot ovat soveltuneet viljelyyn ja laaksoista kohoavat kumpareet, selänteiden rinteet ja satulakohdat asumiseen.

Topografialtaan Kurun seutu on vaihtelevaa ja kumpuilevaa. Alueella on runsaasti kallioselänteitä, osa hyvin jyrkkäpiirteisiäkin. Tasaista maata on vaikea löytää, minkä vuoksi peltoalat ovat varsin pieniä. Korkeimmat laet kohoavat yli kahteensataan metriin merenpinnan yläpuolelle. Palhoniemen korkein kohta yltää noin 140 metriin eli korkeuseroa Näsijärven pintaan nähden noin 45 metriä.

Jääkausi on jättänyt jälkensä Kurun seudulle. Topografiassa on nähtävissä lievää luode-kaakkoosuuntautuneisuutta. Samansuuntaisten rotkolaaksojen pohjille on syntynyt järviä, lampia, oja ja jokia. Palhoniemen itäpuolella sijaitseva Karjulanjoki ja -koski virtaavat rotkolaaksossa. Muita selkeitä jääkauden merkkejä ovat harjumuodostelmat. Tyypilliseen pirkanmaalaiseen taajaan Kurun kirkonkylä on syntynyt hiekkaharjun ja vesistön solmukohtaan.

Kurun seudun maaperä on pääosin kalliota ja moreenia. Kallio- ja moreeniselänteiden välisissä laaksoissa on pienialaisia savi-, hiesu-, hieta- ja turve-esiintymiä. Alueen kallioisuudesta johtuen kiviteollisuudesta on kehittynyt Kurun seudulle merkittävä elinkeino. Kurun graniitti tunnetaan ympäri maata.



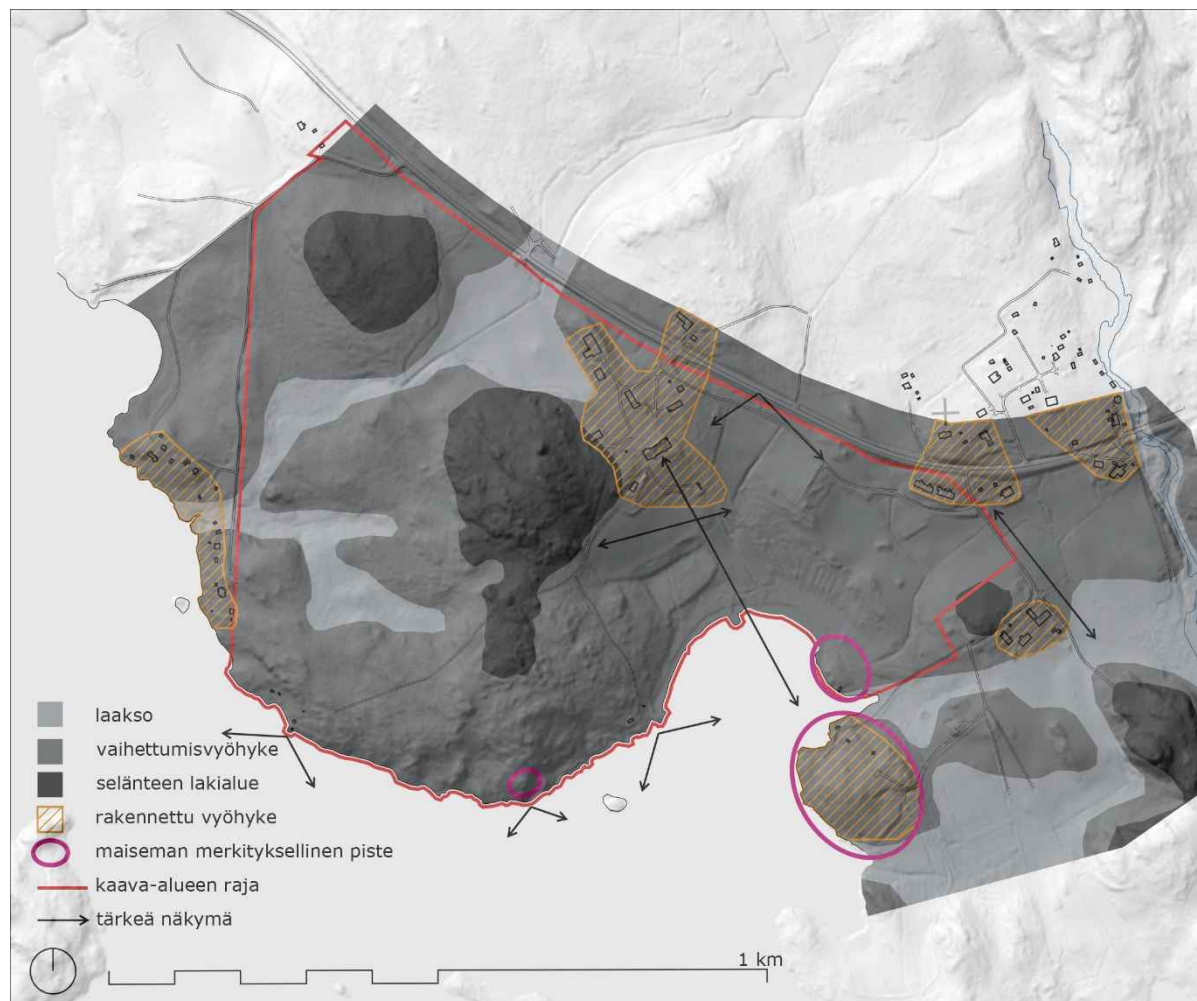
Kurun seudun maaperää ja korkeusmallia kuvaavasta kartasta erottuu selkeästi alueen pienipiirteiset kallioselänteet, maaston luode-kaakkoosuuntautuneisuus sekä hiekkaharju, jonka kylkeen Kuru on syntynyt. (Maanmittauslaitos, GTK)

2.2 Palhoniemen tarkastelualueen maisemarakenne

Palhoniemen tarkastelualueeseen on otettu mukaan alueet, jotka muodostavat yhtenäisen maisemakokonaisuuden. Palhoniemi on Kurunlahdesta nouseva selänne. Lähes koko suunnittelualue on vaihtelevan jyrkkää rинnettä. Jyrkintä on niemen kärjen kalliorannoilla – loivinta vaihettumisvyöhykkeellä sekä lahdenpohjukoissa.

Alueen kasvillisuus on vaihtelevaa. Lakialueilla ja kalliorannoilla kasvaa kuivan tai kuivahkon kankaan mäntyvaltaisista kalliometsää, lahdenpohjukoissa lehtoa tai lehtomaista kangasta. Vaihettumisvyöhykkeillä kasvaa enimmäkseen tuoreen kankaan kuusimetsää. Suot ovat enimmäkseen korpea.

Tarkastelualueella ei esiinny merkittäviä maiseman solmukohtia, mutta muutama merkityksellinen tai hierarkkinen piste alueelta löytyy. Nämä pisteet erottuvat jollakin tavalla ympäristöstään. Näihin voisi luokitella Palhoniemen kärjessä sijaitsevan jyrkänteeseen päättyvän kallionenän sekä Karjulanlahteen työntyvät niemet. Nämä paikat on koettu erityisen miellyttäväiksi, mistä kertoo niihin syntyneet rakennukset, laiturit ja polut. Ne kiinnittävät katseen järveltä päin katsottuna ja niistä aukeaa näkymiä laajalla sektorilla.



Palhoniemen tarkastelualueen maisemarakenne.

2.3 Palhoniemen kulttuuriympäristö



Vasemmalla ote pitäjänkartasta vuodelta 1846 ja oikealla senaatin kartta vuodelta 1911. (Kansallisarkiston digitaaliarkisto)



Vasemmalla peruskartta vuodelta 1958, oikealla vuodelta 1984. (Maanmittauslaitos)



Vasemmalla peruskartta vuodelta 1992, oikealla vuodelta 2017. (Maanmittauslaitos)

Vanhojen karttojen perusteella voidaan olettaa, että tarkastelualueen pellot, niityt ja tiet ovat sijainneet suunnilleen samoilla kohdilla ainakin 1700-luvulta lähtien. Karjulantietä (nro 337) on oitettu Palhoniemen kohdalla 1900-luvun puolivälin jälkeen. Vanha linjaus kulkee asfalttitienviereistä hiekkatietä pitkin.

Karjulankoski on merkittävä osa Karjulan kylän kulttuuriympäristöä. Kosken voimaa on hyödynnetty, mikä näkyy edelleen maisemassa erilaisina rakenteina, patoina ja voimalaitoksena. Vanhat myllyt ovat kuitenkin hävinneet.

Merkittävimmin maisemaa ovat muokanneet viime vuosisatoina Karjulan ja Palhoniemen kantatilojen toiminta. On raivattu peltoja, hakattu metsää, rakennettu teitä ja rakennuksia. Varhaisimmat tarkastelualueen tilakeskukset on rakennettu muutaman sadan metrin päähän rannasta. Talot on rakennettu lähiympäristöä korkeammalle kallio- tai moreeni- tai moreeni- tai moreeni- tai moreeni-

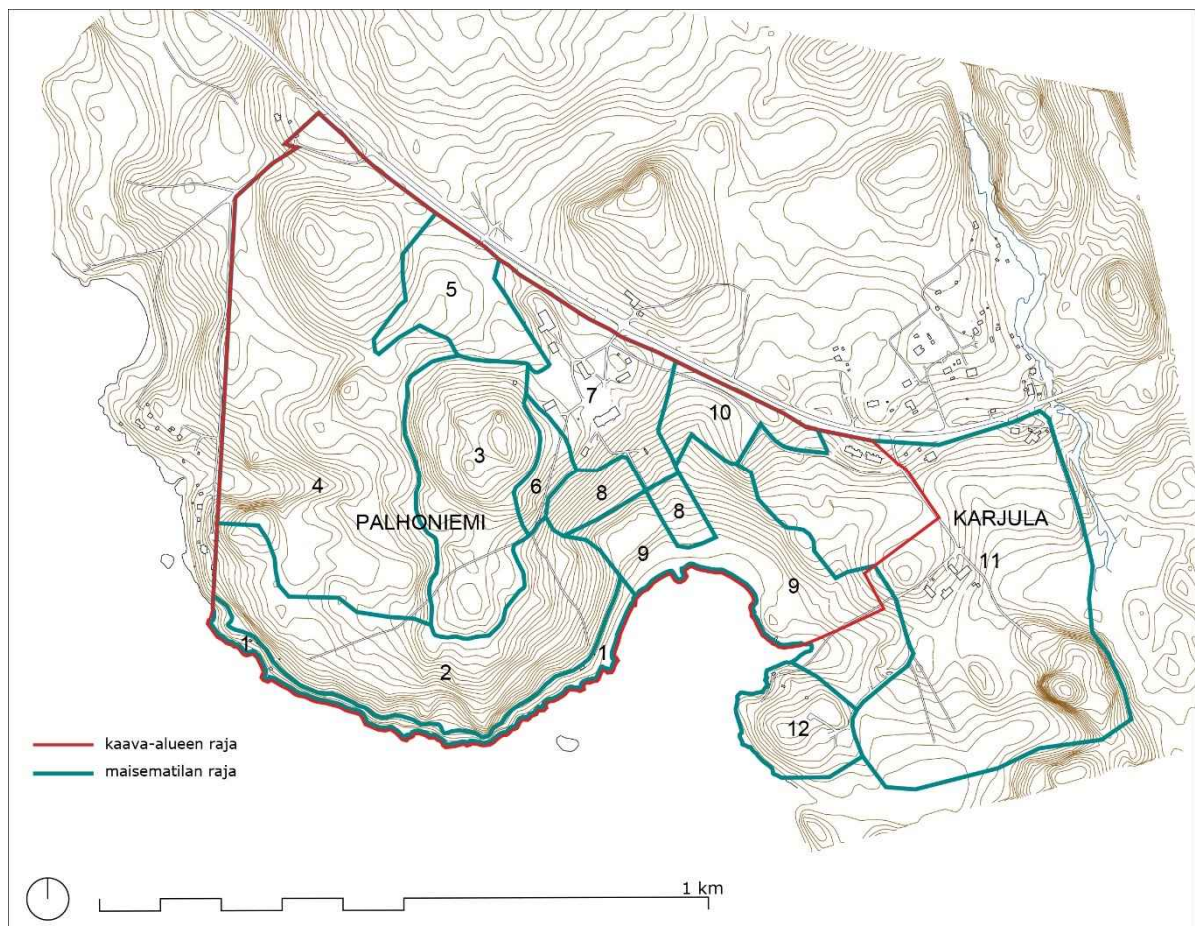
reen päälle tai tyveen. Pihapiireistä on avautunut näkymät taloa ympäröiville viljelyksille, jotka on raivattu laaksoihin savi- ja hiesumaalle rannan läheisyyteen. Korkeimpien selänteiden laet, jyrkät rinteet ja pehmeiköt on jätetty rakentamatta. Myöskään aivan rantarajaan ei ole ollut kannattavaa rakentaa.

Karjulan ja Palhoniemen pihapiirit vaikutusalueineen ja peltoineen ovat alueen kulttuuriympäristön kannalta tärkeimpiä säilytettäviä kokonaisuuksia.

Tarkastelualueen maisema on ollut 1900-luvun alkupuoliskolla nykyistä avoimempaa. Pellot ovat ulottuneet lähelle rantarajaa. 1900-luvun jälkipuoliskolla maatalous on alkanut hiipua, pellot metsittyä ja pihapiirit pusikoitua. Palhoniemen huoltokodin ympäristö on selkeästi sulkeutuneempaa 2010-luvulla kuin mitä se oli puoli vuosisataa aiemmin.

Huvilarakentaminen rannan tuntumaan alkoi yleistyä Kurun seudulla 1900-luvulla. Vielä 1950-luvulla rantamökkejä oli rantarajassa varsin vähän. Vähitellen lomarakentaminen kiihtyi, ja 2010-luvulla loma-asuntoja on jo paikoin katkeamattomana rivinä Näsijärven rannoilla. Rakennuspaikkoina on suosittu kalliorantoja. Palhoniemen rannassa on muutama 1900-luvun puolivälistä säilynyt saunamökki, ja länsirannalla rivistö 2000-luvulla rakennettuja loma-asuntoja. Tiet ja polut, jotka johtavat Palhoniemen huoltokodilta vanhimille saunamökeille, ovat olleet samoilla sijoilla ainakin 1900-luvun alusta alkaen.

2.4 Palhoniemen tarkastelualueen maisematilat ja rakennettavuus



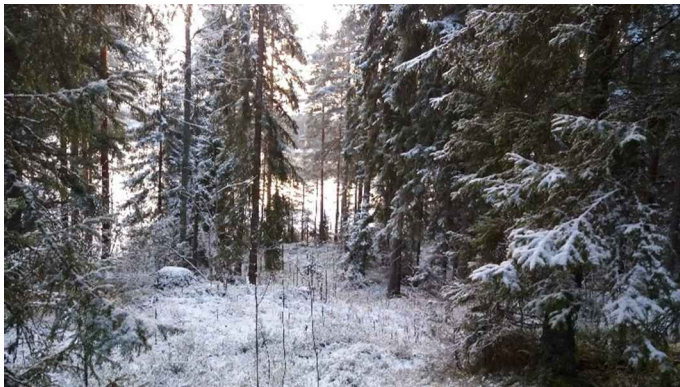
1. Kallioinen rantavyöhyke rajautuu järveen ja metsään. Maasto putoaa paikoin hyvinkin jyrkästi veteen. Rantavyöhykkeelle ovat luonteenomaisia jyrkänteet, mäntyvaltainen puusto ja kalliorannat. Näkymiä avautuu Kurun kirkonkylään ja vastarannoille. Pienet saunamökit sekä niille johtavat hiekkatiet ja kärrypolut kertovat alueen historiasta, joten niiden säilyttäminen on tärkeää. Jos alueelle rakennetaan, rikkoo se eheää metsäistä rantanäkymää järveltä päin katsottuna. Jos rakentamiseen kuitenkin päädytään, tulisi rakennukset ja pihapiirit pyrkiä rakentamaan niin, ettei-

vät ne erotu räikeästi järveltä päin katsottuna. Esimerkiksi nurmikkoja vältetään rantarajassa. Ihanteellista olisi, jos rantavyöhyke jätettäisiin virkistyskäyttöön.



Hieno näkymä järvelle jyrkänteen päältä Palhoniemen kärjestä.

2. Kallioinen rantarinne on kuusi-, haapa- ja mäntyvaltaista rinnettä. Näkymiä avautuu siivilöitynä järvelle sieltä täältä. Järveltä päin katsottuna rantarinne jää piiloon rannalla kasvavan puuston taakse. Kallioinen rantarinne kestää hyvin rakentamista.



Tyypillinen rantaan laskeva kuusikkoinen rinne.

3. Selänteen lakialue on mänty- tai kuusivaltaista kuivaa kangasmetsää, joka rajautuu idässä Palhoniemen huoltokodin kulttuuriympäristöön. Alaspäin mentäessä lakialue vaihettuu vähitellen rehevämmäksi kuusimetsäksi. Puusto estää pitkiä näkymiä, mutta toisaalta kuiva tai kuivahko kangasmetsä on maisemarakenteen ja pienilmaston kannalta edullinen ja miellyttävä rakennuspaikka. Etelärinteet soveltuvat rakentamiseen, mutta korkeimmat vedenjakaja-alueet ja pohjoisrinteet on syytä jättää rakentamatta.



Miellyttävää vanhaa mäntymetsää Palhoniemen korkeimman kohdan liepeillä

4. Talousmetsä laaksoissa ja laaksojen liepeillä on kuusivaltaista tuoretta kangasmetsää, korpisoita ja ojalaaksoja sisältävä vyöhyke, joka soveltuu huonosti rakentamiseen maisemarakenteen kannalta.



Risukkoista kuusikkoa suon laidalla.

5. Pelto rajautuu tiehen, metsiin ja Palhoniemen huoltokodin pihapiiriin. Alue soveltuu huonosti rakentamiseen maaperän, alueelta aukeavien näkymien ja pienilmaston vuoksi.
6. Palhoniemen huoltokodin viereinen rinne on Palhoniemen huoltokodin pihapiiriin ja kalliose-
länteen välinen vyöhyke. Alue soveltuu maisemarakenteen kannalta rakentamiseen, mutta ra-
kennettaessa on syytä huomioida uuden rakentamisen linkittyminen vanhaan kulttuuriympäris-
töön. Palhoniemen huoltokodin päärakennus ja pihapiirin muut rakennukset on syytä säilyttää
alueen rakennushierarkiassa ylimpänä. Esimerkiksi pellon pohjoisreunalla on vanhoja ja luontevia
tonttipaikkoja, joista aukeaa näkymät pellon yli kohti Karjulanlahtea.



Eheä pellonreuna Palhoniemen huoltokodin itäpuolella. Yläreunalla on luontevia tonttipaikkoja.

7. Palhoniemen huoltokodin pihapiiri on vanhaa kulttuuriympäristöä, jonka kruununa on
Karjulanlahteen katsova päärakennus. Päärakennuksista vanhempi valmistui 1800-luvun puolivä-
lissä ja uudempi 1914. Eheä pihapiiri rajautuu metsään, tiehen ja peltoihin. Maisematila on haa-
voittuvainen. Jos alueelle rakennetaan uudisrakennuksia, on niiden oltava selvästi vaatimatto-
mampia kuin päärakennus ja muut asuinrakennukset sekä sovittava mittakaavaltaan, materiaa-
leiltaan ja hengeltään pihapiiriin.



Palhoniemen huoltokodin pihapiiri.

8. Pellot Palhoniemen huoltokodin alapuolella rajautuvat rantaan, metsään ja huoltokodin
puutarhaan. Läntisimmällä pellolla on hieno, pitkään kehittynyt reunavyöhyke. Se on tärkeä nä-
kymien päätepiste. Pellot ovat kuuluneet Palhoniemen maisemaan jopa satoja vuosia, joten niillä
on merkittävä historiallinen arvo. Näkymät päärakennukselta järvelle on pidettävä avoimina.
Pellot eivät sovellu rakentamiseen.



Näkymä rannasta kohti päärakennusta.

9. Karjulanlahden rantalehto on peltojen ja järven välinen pääosin koivikko kasvava vyöhyke. Alue on aiemmin ollut osa Palhoniemen järveen viettävää avointa kulttuurimaisemaa, jonka ylitse on avautunut näkymä järvelle. Metsittymisestä huolimatta alueella on edelleen arvoa osana Palhoniemen kulttuurimaisemaa. Se on muistuma rantavyöhykkeen aiemmasta viljelykäytöstä, mikä vuoksi alueen rakentaminen ei ole suositeltavaa. Lisäksi hiesu ja savi soveltuvat huonosti rakentamiseen. Rantalehdon itäreunalla on moreenirinne, johon rakentaminen on tietyin reunaehdoin mahdollista. Tällöin tulee kuitenkin varoa turmelemasta Karjulan kylän kulttuurimaisemaa liian erikoisella tai erottuvalla rakentamisella. Pieni kallioniemi Karjulanlahden rannassa erottuu ympäröivästä maastosta ja soveltuisi esimerkiksi retkikohteeksi.



Vaikeasti edettävää rantalehtoa Karjulanlahden rannalla.

10. Pellot huoltokodin kaakkoispuolella rajautuvat tiehen, huoltokotiin ja rantalehtoon. Pelloilla on tärkeä arvo näkymien säilymisen kannalta. Niiden läpi avautuu näkymiä järvelle ja huoltokodin pihapiiriin. Alue soveltuu näkymien säilyttämisen ja tien läheisyyden takia huonosti lomarakentamiseen.



Tärkeä näkymä vanhalta Karjulantien suunnalta kohti Karjulanlahtea. Huoltokoti hämöttää oikealla.

11. Karjulan kumpuileva kulttuurimaisema rajautuu tiehen, pauhaavaan Karjulankoskeen ja metsiköihin. Alueen keskellä sijaitsee Iso-Karjulan tilakeskus, jonka ympäristössä on Karjulan kylätontin raunioita. Raunioalue ovat kiinteä muinaisjäänös. Karjulanjokea ja Karjulankoskea on hyödynnetty tukinuittoon ja vesivoimaan, josta merkinä ovat patorakenteet, ruuhi ja sähkövoimalaitos. Hieno ja eheä maalaismaisema mutkittelineen, metsäsaarekkeineen ja järvinäkymineen on herkkä kaikille muutoksille. Hienovarainen rakentaminen perinteisiin rakennuspaikkoihin, kuten muuta ympäristöä korkeammille kumpareille on mahdollista. Yksitoikkaisuutta sekä kaupunkimaista arkkitehtuuria ja rakennustapaa on vältettävä.



Karjalan kumpuilevaa maalaismaisemaa. Vasemmalla pellon takana virtaa Karjulankoski.

12. Karjalanlahden rannalla sijaitseva pieniä rantarakennuksia ja huviloita sisältävä niemi ei sisälly suunnittelualueeseen, mutta sillä on merkittävä maisemallinen arvo näkymien päätepiirteenä esimerkiksi Palhoniemen rannoilta katsottuna. Huoltokodin päärakennukselta on suora näkymä tähän sympaattiseen niemeen.



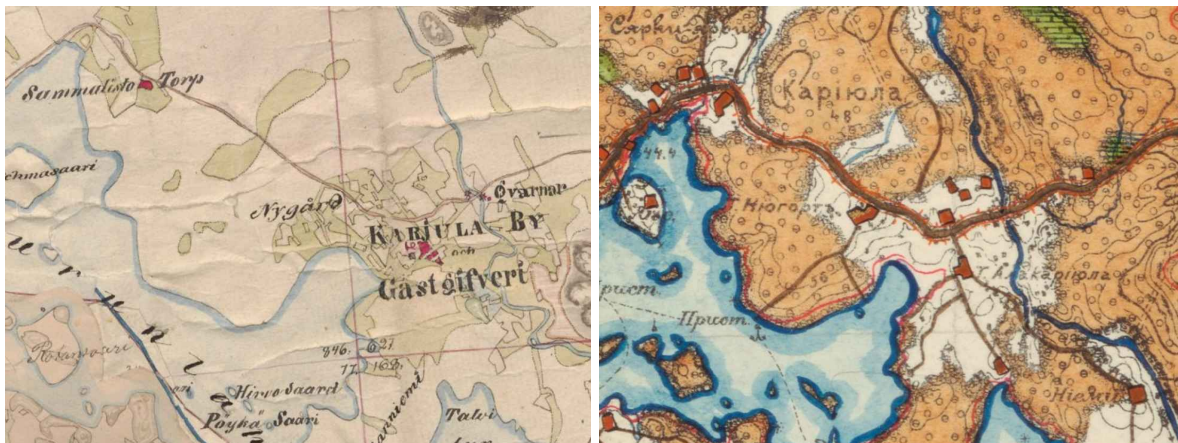
Näkymä Palhoniemen rannalta kohti vastarantaa. Katse hakeutuu niemennokassa sijaitsevaan vanhaan taloon.

3. RAKENNUSINVENTOINTI

3.1 Historia erämaakartanosta huoltokodiksi

Keskiajalla Kuru oli monien Karkun, Kyrön, Pirkkalan, Kangasalan, Vesilahden ja Lempäälän talonpoikien eräretkien kohde ja heillä oli siellä pysyvät eräsijat. Pysyvä asutus sai alkunsa 1500-luvulla, jolloin ensimmäiset uudisasukkaat saapuivat Kuruun. Vuoden 1589 maantarkastuskirja kertoo, että vuonna 1539 Niilo Pietarinpoika Vesilahdelta oli vaihtanut perintömaansa Vesilahden Niemenpään kylässä saman pitäjän Laukon kartanolle erästä Kurun erämaata vastaan. Tila sai nimen Tyrkkölä. Se muodosti yhdessä Tuomas Pietarinpojan Iso-Karjulan tilan kanssa Ruoveden pitäjän ensimmäisen pikku kylän. Tyrkkölä oli pitäjän vauraimpia taloja vielä 1600-luvulla, mutta myöhemmin se oli ajoittain niin sanotusti autiona (veronmaksukyvyttömänä) ja vaihtoi omistajasukua.

Laamanni Nils Johan Idman (1781–1851) osti vuonna 1814 Tyrkkölän ja muutti tilalle samana vuonna. Tämän jälkeen tilaa alettiin kutsua Nygårdiksi. Elämä erämaapitäjässä oli vaatimatonta ja tiet olivat kehoja. Nygårdiin kuului runsaasti hyvää metsää, mutta viljelykset olivat vähäiset. Idman laajensi suvun maitaan ja osti 1830-luvun alussa Hatanpään kartanon. Johan Idman kuoli vuonna 1851 ja hänen poikansa maisteri Carl Gustav 1817–1880) alkoi hoitaa kartanon maita. 1860-luvulta eteenpäin Idmanit eivät asuneet Nygårdissa ja Nygård jäi Hatanpään ulkokartanoksi ja viljelykset vuokralle. C. G. Idman lunasti vuonna 1876 perikunnalta Hatanpään ja Nygårdin itselleen. Kun hän kuoli vuonna 1880, nuorin poika Fredrik (1870–1922) oli vain 10-vuotias. Vanhemmat veljet toivoivat hänen ryhtyvän hoitamaan kartanoita. Niinpä hän suoritti agronomin tutkinnon. Vuonna 1900 Fredrik Idman lunasti kartanot sisaruksiltaan. Jo vuonna 1913 hän joutui myymään Hatanpään ja perhe muutti Tampereelle.



Vasemmalla on ote vuoden 1846 pitäjänkartasta. Nykyisen Palhoniemen tilan kohdalla lukee Nygård, mutta paikalle ei ole osoitettu rakennuksia. Oikealla on ote vuoden 1911 senaatin kartasta. (Kansallisarkiston digitaaliarkisto)

Vuonna 1913 alettiin rakentaa Nygårdin kivistä päärakennusta. Rakentajia oli parisataa miestä ja parikymmentä hevosta. Kivet saatiin Kurusta, mutta tiilet tuotiin Tampereelta proomulla. Mestari Peltonen ja rakennusmestari Niemi johtivat rakennustöitä. Kivirakennuksen valmistuttua vuonna 1914, Idmanit viettivät kesien lisäksi joulujakin Nygårdissa. Kenties Idman suunnitteli pysyvää muuttoa, sillä viljelyalaa aiottiin laajentaa ja karjan määrää lisätä. Ensimmäisen maailmansodan puhkeaminen kuitenkin muutti tilanteen.

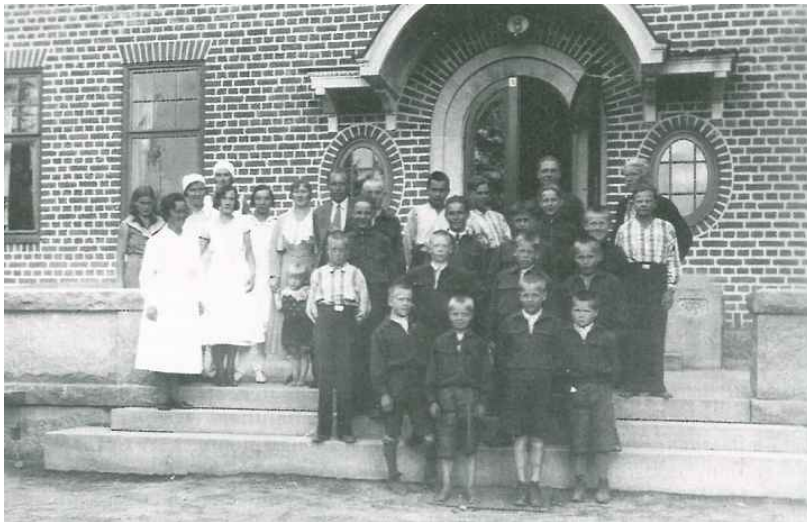
Sodan aikana vuonna 1918 Nygårdissa toimi suuri venäläisten johtama punaisten rintamaesikunta, josta ohjailtiin Kurun, Virtain ja Ruoveden sotilaallisia liikkeitä. Kun joukot lähtivät perääntymään 16.3.1918, punaiset räjäyttivät yhden asuinkartanon huoneista tai sytyttivät sen tuleen. Suuri osa rakennuksesta tuhoutui syntyneessä palossa. Sodan jälkeen ei rakennusta korjattu kuntoon, ainoastaan katto kunnostettiin. Idmanit asuivat jälleen puurakennuksessa.



Nygårdin päärakennus tuhoutui vuonna 1918 miltei kokonaan. (Kuva teoksesta Kurun historia 1867–1918. Esteri Karjulan kokoelmat)

Fredrik Idman kuoli vuonna 1922. Kartanon hoito kävi rouva Idmanille ylivoimaiseksi ja kartano päätettiin myydä. Kartanoa tarjottiin ensin Kurun kunnalle, mutta kauppoja ei syntynyt. Lopulta sen osti tehtailija J. R. Enquist ja noin 5000 hehtaarin maat siirtyivät Enquist-yhtiölle.

Suomeen tuli suuri talouslama 1920–30-luvun taitteessa. Vuonna 1930 Tampereen kaupunki osti Nygårdin kartanosta 166 hehtaaria. Päärakennus remontoitiin "harhaan joutuneiden poikain koulukodiksi" ja nimeksi muutettiin Palhoniemen koulukoti. Ensimmäiset pojat saapuivat Palhoniemeen 11.9.1931. Tuona ensimmäisenä vuonna poikia oli Paljonniemessä 19, mutta vuonna 1943 siellä oli jo 52 poikaa. Koko aikana siellä asusti 200 poikaa. Nuoriso-ongelma koettiin Tampereella pahenevaksi ja aiemmin käytetyt koulukodit olivat täynnä, joten Palhoniemestä tuli yksi aikansa tärkeimmistä välineistä, kun tarvittiin rangaistusta ja huoltoa pahantapaisille pojille. Koulukodin henkilökuntaan kuului johtaja, hetkittäin toinen kansakoulunopettaja, erikoistuneita katsastajia, jotka toimivat mm. työnjohtajina ja ohjaajina maataloustöissä, talonmies/lämmittäjä, emännöitsijä/keittäjä, keittiöapulaisia, siivooja, hoitajia ja karjakko apulaisineen.



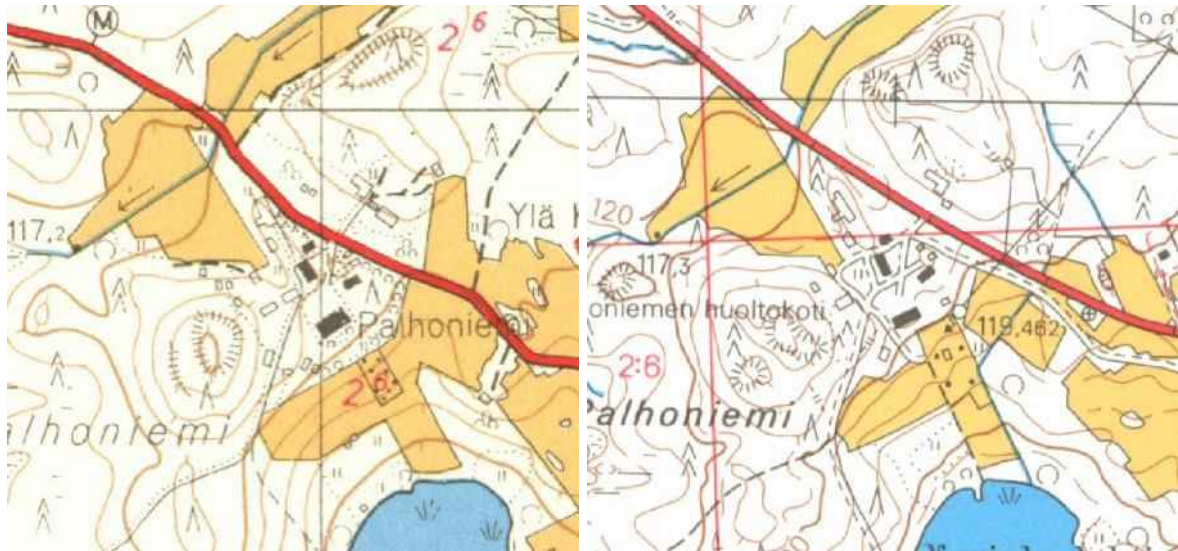
Palhoniemen koulukoti perustettiin entiseen Nygårdin päärakennukseen vuonna 1931. (Kuva teoksesta Kurun historia 1919–1985. Kurun kunta)

Palhoniemen kunnalliskoti perustettiin vuonna 1952. Kunnalliskoti oli tarkoitettu lähinnä kroonisesti alkoholisoituneille miesvanhuksille. Nimi muutettiin Palhoniemen huoltokodiksi vuonna 1961. Nimenmuutoksesta huolimatta asiakaskunta ja tavoitteet pysyivät suunnitteen entisellään.



Kurun kunnalliskoti 16.1.1957. (Tampereen museot, kuvaaja Reino Branthin)

Palhoniemen huoltokodin toiminta loppui 1.6.2017. Huoltokodista luovuttiin, koska sen sijainti ja toiminnan sijainti eivät enää tukeneet nykyaikaisia kuntoutustavoitteita. Myöskään huoltokodin tilat eivät vastanneet nykyisen laitoshoidon tiloille asetettuja vaatimuksia ilman mittavia remontteja.



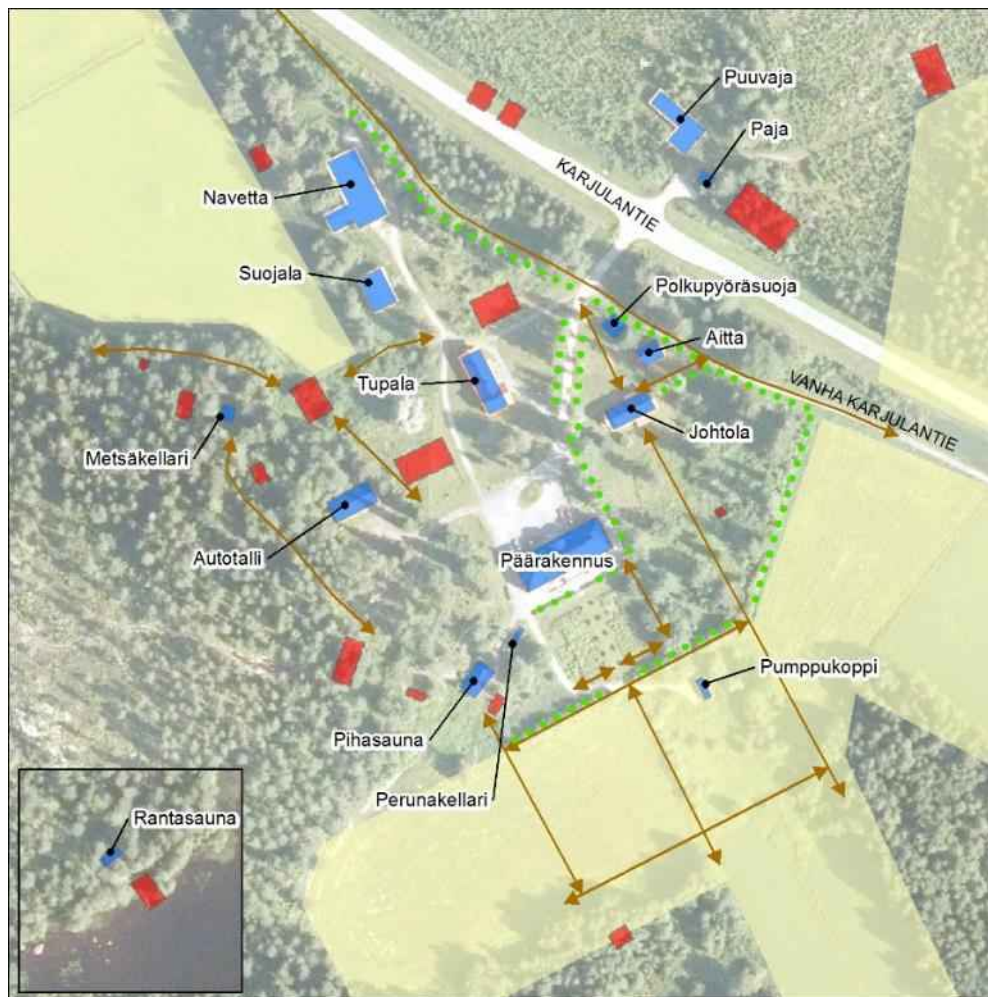
Vasemmalla ote peruskartasta vuodelta 1958 ja oikealla vuodelta 1984. Vielä 1950-luvulla Palhoniemen rakennuskanta oli varsin runsasta. (Maanmittauslaitos)

3.2 Palhoniemen pihapiiri

Palhoniemen pihapiiri talousrakennuksineen sijoittuu Karjulantien ja Karjulanlahden väliselle alueelle. Halkaisijaltaan noin 300 metrin suuren alueen sisälle sijoittuu Palhoniemen päärakennus sekä siihen liittyviä useita asuin- ja talousrakennuksia.

Palhoniemen päärakennus sijoittuu pihapiirin eteläosaan. Maantietä päärakennukselle johtavaa pääkulkuväylää reunustaa vanha koivukujanne. Koivukujanne jatkuu päärakennuksen itäpuolella vanhojen lehtikuusten rivistönä kohti etelää. Päärakennuksen eteläpuolella vanha puutarha. Geometriseen muotoon istutetussa puutarhassa kasvaa marjapensaita sekä orapihlajaa. Puutarhan eteläpuolella on omenatarha. Päärakennuksen koillispuolella on Johtola eli nykyistä kartanon päärakennusta edeltänyt kartanonväen asuinrakennus. Johtolan pihapiirissä on punamullattu aitta sekä polkupyöräsuoja. Johtolan ja päärakennuksen itäpuolella kasvaa useita vanhoja lehti- ja metsäkuusia sekä siperianpihtoja. Vanhaa Karjulahdentietä ja Johtolan pihapiiriä rajaa siperianhernepensasaita. Pihat ovat nykyisin pääosin nurmikkoa ja pensasistutuksia on vähän.

Palhoniemen talousrakennukset sijoittuvat pääosin asuinrakennusten pohjois- ja länsipuolelle. Karjulantien toisella puolella on puuvaja sekä paja. Pajan vieressä on ollut suurikokoinen ulkorakennus, jonka jäänteet ovat edelleen nähtävissä maastossa. Tupalan pohjoispuolella on navetta sekä Suojala. Tupalan länsipuolella metsän siimeksessä on autotalli sekä maakellari. Autotallin edustalta kulkee tie rantasaunalle. Päärakennuksen lounaispuolella on pihasauna.



- Olemassa olevat rakennukset
- Puretut tai kadonneet rakennukset
- Vanha puu- tai pensasrivi
- ↔ Vanha tai käytöstä poistunut tielinja
- Vanhat pellot (peruskartta 1950-luku)

Palhoniemen pihapiiri. Vanhoja tielinjoja sekä purettuja ja kadonneita rakennuksia on paikannettu vanhojen karttojen sekä maastossa näkyvien jälkien avulla.



Näkymä päärakennukselta järvelle on muuttunut vuosien varrella. Vasemmalla näkymä järvelle 7.6.1963 (Tampereen museot, kuvaaja E.M. Staf) ja oikealla syksyllä 2017.



Aiemmin Pahlioniemen pihapiirissä on ollut runsaasti istutettua kasvillisuutta. Nykyisin pihapiiri on pääosin nurmikkoa ja puita. Vasemmanpuoleinen kuva on otettu 7.6.1963. (Tampereen museot)



Keväisin pihalle asetettiin kasvilavoja. Kuvauspäivä 7.6.1963. (Tampereen museot)



Pihatietä maantieltä päärakennukselle reunustaa koivukujanne. Taustalla näkyy päärakennus ja vasemmalla Johtola.

3.3 Palhoniemen päärakennus

3.3.1 1900-luvun alun arkkitehtuuri asuinrakennuksissa

Suomi eli 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa suuren murroksen aikaa. Teollinen tuotanto pääsi vauhtiin, liikenne alkoi kehittyä, koulutuksen merkitys kasvoi ja teollisuus ja kauppa houkuttelivat yhä enemmän ihmisiä kaupunkeihin. Suomi oli osa Venäjän keisarikuntaa. Kulttuurielämä oli kuitenkin kansainvälisempää kuin koskaan aiemmin. Liikenneyhteyksien kehittyessä arkkitehdit matkustivat eri puolilla Eurooppaa ja he toivat mukanaan eurooppalaisia vaikutteita. Samanaikaisesti 1800-luvun loppu oli myös kansallisen heräämisen aikaa.

Uusrenessanssin hallitsemaa arkkitehtuuria alkoivat vuosisadan vaihteessa mullistaa uudet tyyli-virtaukset. Uudesta tyylistä käytetään rinnakkain eri nimiä: kansallisromantiikka, jugend ja art nouveau. Suomalainen art nouveau yhdisti kansainväliseen tyyliin kansallisromanttisia piirteitä maan omasta historiasta ja luonnosta. Rakennusmateriaaleina suosittiin aitoja materiaaleja kuten luonnonkiveä ja puuta. Koko julkisivun verhouksena graniittia käytettiin yleensä vain erityisen tärkeissä rakennuksissa. Asuinrakennusten seinät tyyppillisesti rapattiin sileiksi. Puhtaaksi muurattua tiiltä tai luonnonkiveä käytettiin koristeena ikkunoiden ja ovien pielissä. Rapattujen julkisivujen värityksessä suosittiin hillittyjä ja vaaleita sävyjä, kuten vaaleankeltaista, -harmaata, -vihreää ja luonnonvalkoista. Julkisivua saatettiin elävöittää liuskekivistä, tiillistä tai kaakelilaa-toista muodostetuilla vyöhykkeillä ja ornamenteilla tai erkkereillä. Ornamenttien aiheina olivat kotimaiset kasvit tai eläimet. Ikkunat olivat pieniruutuisia ja ne saattoivat olla lähes minkä muotoisia ja kokoisia tahansa. Katot olivat tyyppillisesti tiilestä. Monissa rakennuksissa oli linnamaisia torneja. Ulko-oviin lisättiin usein kuparista, messingistä tai kuparista tehtyjä koristeita. Symmetriä vältettiin. Luonteeltaan uusi tyyli oli kuitenkin mitä kansainvälisin ja vaikutteita saatiin monelta eri suunnalta.

Art nouveaun mielikuvituksellinen, monimuotoisia koristeita suosinut arkkitehtuuri alkoi väistyä yksinkertaisempien muotojen tieltä. 1910-luvulla rakennusten muotokieli alkoi pelkistyä ja muotiin tulivat symmetria, puhtaaksimuuratut punatiilijulkisivut, klassistiset koristeet ja pylväsjäljitelvät sekä suorat ikkunarivit. Arkkitehdit eivät enää hakeneet vaikutteita keskiaikaisista kirkkoista ja linnoista vaan kotimaan kulttuurimaisemasta, kartanoiden ja pikkukaupunkien yhtenäisestä puutaloasutuksesta. Barokille ominainen mansardikatto yleistyi. Asuntoja saatettiin rakentaa myös ylimpään kerrokseen katonlappeiden alle. Tiiliseinät jätettiin yhä useammin rappaamatta, johtuen julkisivutiilien laadun parantumisesta. Tiilijulkisivujen arvokkuutta lisättiin koristeellisilla metallipakotuksilla sekä terasti- ja luonnonkiviornamenteilla. Koristeiden aiheet eivät enää olleet suomalaiskansallisia, vaan liittyivät usein rakennuksen käyttötarkoitukseen.

1920-luvulla historiallisten aiheiden käyttö väheni. Rapatut seinät tulivat taas muotiin ja rappaus saatettiin tehdä epätasaisesti. Ulkoseinissä sileäksi rapatun pinnan osuus kasvoi suhteessa koristeluun ja erilaisiin pintamateriaaleihin. Värejä alettiin käyttää enemmän kuin 1910-luvulla. Julkisivut maalattiin vaaleanpunaisiksi, vaaleanvihreiksi tai keltaisiksi. Julkisivujen koristeina käytettiin medaljonkeja, palmikoituja kasvinauhoja, maljakoita ja simpukoita. Ornamentit sijoitettiin yleensä ikkunoiden väliin ensimmäiseen tai toiseen kerrokseen. Arkkitehtuurissa vaikutteita haettiin myös egyptiläisestä muinaiskulttuurista, joka näkyi muun muassa mittakaavallisena liioitteluna. 1920-luvun loppua kohden julkisivujen koristelu muuttui yhä niukemmaksi.



Allinna on arkkitehti Oiva Kallion suunnittelema huvilarakennus Riihimäellä. Rakennus valmistui vuonna 1919. Kuva on vuodelta 1962. (Allinna – Allin linna.) Rakennuksessa on runsaasti samoja piirteitä kuin mitä Palhoniemen päärakennuksessa.

3.3.2 Historia

Kartanon silloinen omistaja Idman aloitti Nygårdin päärakennuksen rakennustyöt vuonna 1913. Rakentajia oli parisataa miestä ja parikymmentä hevosta. Kivet saatiin Kurusta, mutta tiilet tuotiin Tampereelta proomulla. Mestari Peltonen ja rakennusmestari Niemi johtivat rakennustöitä. Kivirakennus valmistui vuonna 1914. Nygård toimi alkujaan pääosin kesäasuntona.

Sodan aikana vuonna 1918 Nygårdissa toimi suuri venäläisten johtama punaisten rintamaesikunta, josta ohjailtiin Kurun, Virtain ja Ruoveden sotilaallisia liikkeitä. Kun joukot lähtivät perääntymään 16.3.1918, punaiset räjäyttivät yhden asuinkartanon huoneista tai sytyttivät sen tuleen. Suuri osa rakennuksesta tuhoutui syttyneessä palossa. Sodan jälkeen rakennusta ei korjattu kuntoon, ainoastaan katto kunnostettiin.

Vuonna 1930 Tampereen kaupunki osti Nygårdin kartanosta maata ja päärakennus remontoitiin koulukodiksi. Samalla nimeksi muutettiin Palhoniemen koulukoti. Vuonna 1952 koulukoti muutettiin kunnalliskodiksi ja vuonna 1961 nimi muutettiin huoltokodiksi. Huoltokodin toiminta loppui 1.6.2017.



Huoltokodin pihapiiri 7.6.1963. (Tampereen museot. Kuvaaja E. M. Staf)

3.3.3 Ulkotilat

Yleishahmo

Rakennus on ulkohahmoltaan suorakaiteen muotoinen, jonka syvässä rungossa on symmetriset poikkipäädyt, erkkeri, tympantot ja kattolyhdyt. Massiivinen aumattu katto hallitsee julkisivua ja siitä erottuvat tympantoiden ja kattolyhtyjen taipuilevat katot. Ne ovat barokin muotokieltä ja rakennuksen voi katsoa edustavan uusbarokkia.



Palhoniemen päärakennuksen uljaat julkisivut.

Sokkeli ja perustukset

Rakennuksen sokkeli on harmaata ja lohkottua graniittia, jonka kivet ovat peräisin Kurusta. Sokkeli on etupihan puolella yhden-kahden kiven korkuinen. Takapihan puolella sokkeli on korkeimmillaan viiden kiven korkuinen siten, että sille sijoittuvat kellarikerroksen uloskäynnit.

Seinäpinnat

Päärakennuksen julkisivumateriaalina on punainen puhtaaksimuurattu tiili. Tiilet tuotiin Tampe-reelta. Etujulkisivulla on keittiön erkkeri ja takajulkisivulla kaksi erkkeriä. Räystäiden alapuoliset osat ovat sileäksi hiottua graniittia.

Ikkunat

Rakennuksessa on paljon erikokoisia, erimuotoisia ja eri puitejaollisia ikkunoita. Ikkunat ovat pääosin kaksijakoisia siten, että yläosassa on matalampi osa. Puuikkunat on uusittu vuoden 1918 palon jälkeen. Alkuperäiset ikkunat olivat nykyistä pieniruutuisempia.

Muutamia ikkunoita tai ruutuja on peitetty tai poistettu käytöstä. Länsipäädyssä kaksi kellarikerroksen ikkunoista on peitetty, takajulkisivuilla yksi kellarikerroksen ikkunoista on peitetty, itäpäädyssä yksi ikkuna-aukko on muurattu umpeen ja etujulkisivulla kahden ikkunan yläosat on peitetty.



Ikkunat ovat pääosin vanhoja moniruutuisia puuikkunoita.

Sisäänkäynnit ja ulko-ovet

Rakennuksen pääsisäänkäynti sijoittuu pohjoisjulkisivun keskelle. Sisäänkäynnin yhteydessä on laaja graniittikivillä reunustettu kattamaton terassi sekä sisäänkäyntiä hallitseva ja myöhemmin rakennettu metallirakenteinen valkoiseksi maalattu pyörätuoliluiska. Sisääntuloportaisiin on kaiverrettu vuodet 1914 ja 1915. Ulko-ovet ovat massiiviset yläosastaan pyöreät puiset lasi-ikkunalliset ovet. Ovilla on lintuaiheiset kaiverukset. Ulko-ovia reunustaa pyöreät pikkuruutuiset ikkunat ja ovien päällä on pyöreä betonirakenteinen katos, jonka alaosassa on neliönmuotoiset kaiverukset.

Takapihan puoleisen julkisivun keskelle sijoittuu mahtipontinen terassi. Terassille johtavat graniittiportaat. Terassia reunustaa kookkaat graniittipilarit ja -kaiteet. Terassin katto toimii yläkeran parvekkeena. Terassin alakatto on verhoiltu levyillä ja katossa on nykyaikaiset yksinkertaiset mustat kattovalaisimet.



Vasemmalla on pääsisäänkäynti ja oikealla pihan puoleinen oleskeluterassi.



Pääsisäänkäynnin yksityiskohtia.



Ulko-ovet vasemmalta oikealle: Etupihan sivusisäänkäynti, pääsisäänkäynti, länsipään kellarin sisäänkäynti ja itäpään kellarin sisäänkäynti.

Pääsisäänkäynnin ja takapihan terrassin lisäksi rakennuksessa on pienempiä ja vaatimattomampia sisäänkäyntejä. Etupihan puolella on itäisen porrashuoneen sisäänkäynti. Koristeellisessa vanhasa puuovessa on sen yläosassa pieniruutuiset ikkunat. Sisäänkäynti on reunustettu graniittikivellä. Rakennuksen kummastakin päädyssä on kulku kellaritiloihin. Lisäksi takajulkisivulla on kaksi kellarisisäänkäyntiä. Ulko-ovet ovat valkoiseksi maalatut. Itäpäädyssä on vanha koristeellinen ja ikkunallinen puuovi. Muut ovet ovat uudempia ikkunattomia laakaovia.

Katto

Rakennuksen katto on monimuotoinen ja jyrkkä sekä päistä aumattu. Katemateriaalina on punatiili. Katto tuhoutui kokonaisuudessaan vuoden 1918 tulipalossa ja on uusittu tämän jälkeen. Eteläisellä julkisivulla sekä rakennuksen päädyissä on pieniä puolikaaren muotoisia kattoikkunoi- ta. Takapihan puoleisella julkisivulla on erkkerien ja terrassin yläpuolella tiilipintaiset frontonit. Frontonien katto on kaareva ja katemateriaalina on ruskea pelti. Harjan korkeimmalla kohdalla on ruskealla pellillä vuoratut savupiiput.

Varusteet ja valaisimet

Ulko-ovien yläpuolella on pyöreät ja mustarunkoiset seinävalaisimet. Takajulkisivun frontoneissa on metalliset seinäkoristeet. Itäisellä julkisivulla on mustat ja metalliset paloportaat.



Rakennuksen sisäänkäyntien yläpuolella on mustat seinävalaisimet.



Kattorakenne.



Takajulkisivun frontonien metallikoristeet.

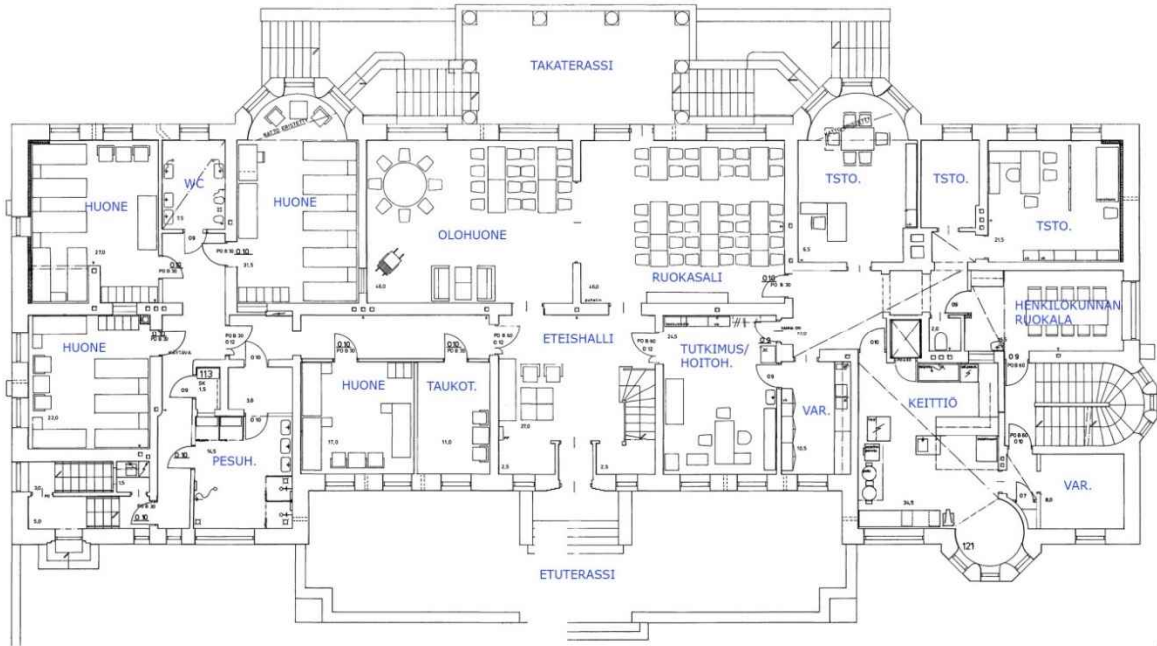


Itäjulkisivulla on paloportaat.

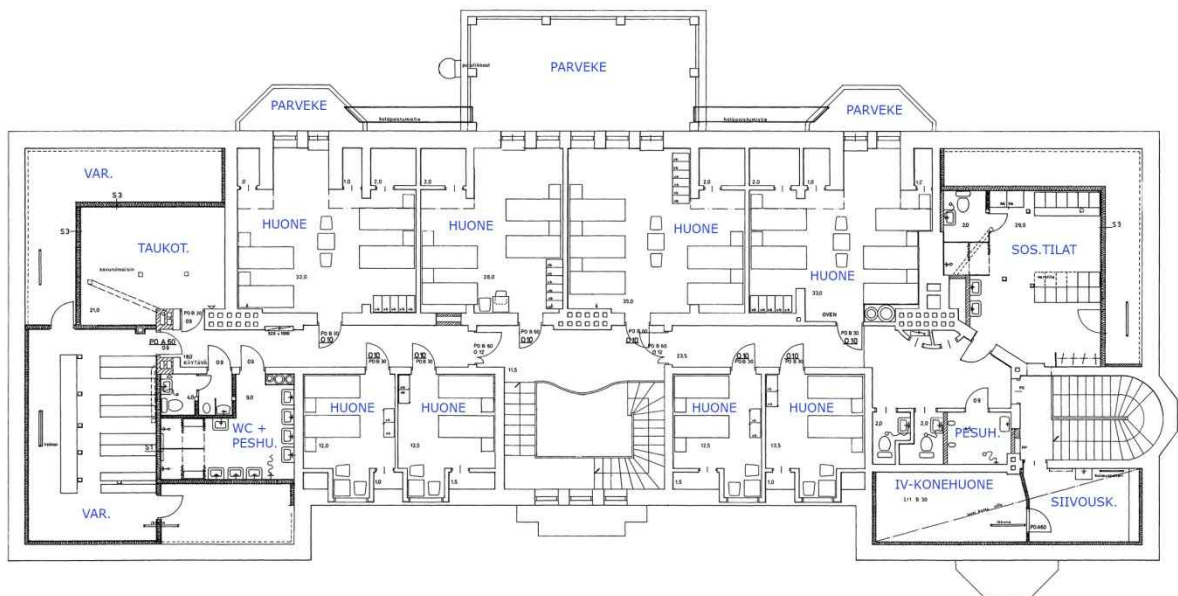
3.3.4 Sisätilat

Ensimmäisessä kerroksessa eteishallin yhteydessä sijaitsee yhdistetty ruokasali ja olohuone. Ruokasalista on kulku etelään ja takapihalle avautuvalle terassille. Kerroksen länsiosaan sijoittuvat keittiötilat ja toimistohuoneet ja itäosaan 4 asukashuonetta. Eteisaulasta on toiseen kerrokseen johtava pääporras. Päädyissä on kellarikerrokseen johtavat portaikit. Rakennuksessa ei ole hissiä. Toisessa kerroksessa on yhteensä 8 asukashuonetta, henkilökunnan sosiaalitilat sekä wc-, pesu- ja varastotiloja.

Väliovet ovat pääosin valkoisia uusittuja laakaovia. Ensimmäisen kerroksen länsiosassa on vanhoja, mahdollisesti vuoden 1917 tulipalon jälkeen uusittuja, puisia ja valkoiseksi maalattuja puuovia. Vetimet ovat kaikissa ovissa uusittuja. Ikkunat ovat pääosin vanhoja puuikkunoita. Lattiapintamateriaalina on pääosin vaalea muovimatto. Ensimmäisen kerroksen osassa huoneista katon rajassa on koristelista. Seinäpinnat ovat maalatut. Pääosin seinät ovat valkoiset tai vaalean ruskeat. Käytävillä on käytetty myös oranssia.



Ensimmäisen kerroksen pohjapiirros. (Tampereen tilakeskus)



Toisen kerroksen pohjapiirros. (Tampereen tilakeskus)



Vasemmalla on näkymä ruokasalista kohti olohuonetta ja oikealla etupihalle avautuva tutkimus/hoituhuone.



Mosaiikkibetoniportaita reunustaa punainen metallikaide, jossa on musta käsijohde. Vasemmalla on ensimmäisen kerroksen eteishalli ja oikealla rakennuksen länsiosan porrashuone.



Takapihan puoleisista asukashuoneista avautuvat näkymät järvelle. Vasemmanpuoleinen kuva on vuodelta 1963. (Museokeskus Vapriikki. Kuvaaja E. M. Staf)



Vasemmalla alakerran käytävätiloja ja keskellä yläkerran käytävätiloja. Oikealla on yläkerran asukashuone.

3.4 Johtola

3.4.1 Historia ja keskeiset muutosvaiheet

Johtola eli entinen Nygårdin päärakennus on valmistunut 1800-luvun loppupuolella. Vanhimmat valokuvat rakennuksesta ovat vuodelta 1898. Tarkka valmistumisvuosi ei ole tiedossa. Rakennus toimi Nygårdin kartanon päärakennuksena vuoteen 1914 asti, jolloin valmistui uusi punatiilinen päärakennus. Punatiilinen päärakennus kuitenkin tuhoutui vuoden 1918 sodassa siten, että Johtola otettiin uudelleen asuinkäyttöön.



Ryhmäkuva talon terassilla 24.6.1898. (Tampereen museot, kuvaaja Axel Tammelander)

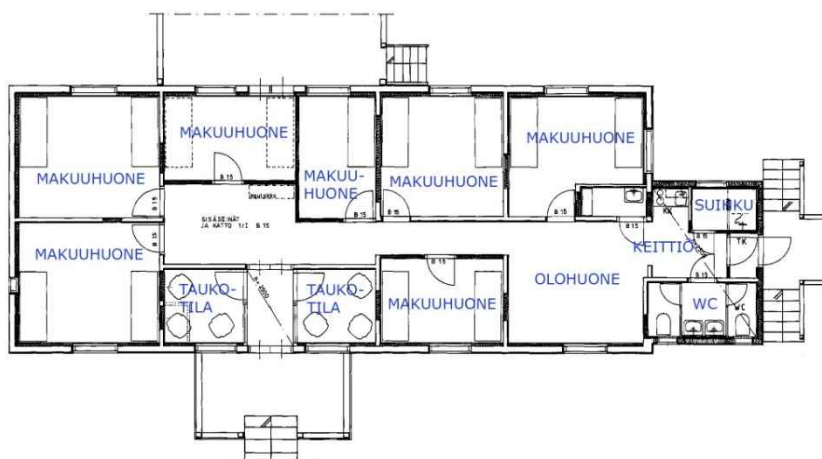


Nygårdin talo 1900–1914. (Tampereen museot)



Nygårdin talo ja sen pihapiiri 24.6.1898. (Tampereen museot, kuvaaja Axel Tammelander)

Tampereen tilakeskukselta löytyi rakennuksen muutospiirustus vuodelta 1993. Muutospiirustuksessa on rakennukseen esitetty merkittäviä väliseinämuutoksia sekä tilajakoja. Suunnitelmissa oli tehdä rakennukseen 7 makuuhuoneen, 2 taukhuoneen, olohuoneen ja keittiön käsittävä asunto. Muutospiirustuksen perusteella kaikki uunit olisi purettu ja suurin osa vanhoista oviaukoista poistettu käytöstä.



Suunniteltu uusi tilajako vuodelta 1993.

3.4.2 Ulkotilat

Yleishahmo

Rakennuksen ulkohahmo on selkeä suorakaiteen muotoinen, jossa on ulokkeina ovat pitkillä sivuilla avokuistit sekä länsipäädysässä umpikuisti. Edustaa tyyliltään klassismia.



Vasemmalla julkisivu pohjoiseen ja oikealla julkisivu länteen.



Vasemmalla julkisivu etelään ja oikealla julkisivu itään.

Sokkeli ja perustukset

Rakennuksen sokkeli on harmaata ja lohkovuorattua graniittia. Takaterassi on perustettu betonipilareiden varaan.

Seinäpinnat

Rakennuksen julkisivut ovat vaaleanharmaaksi maalattua vaakaponttilautaa. Länsiosaan sijoittuvan siipiosan laudoitus on kapeampaa. Tummanpunaiseksi maalattu kerroslista kiertää rakennusta päärungon osalta ja yläosa ja päätykolmio on vuorattu vaakalaudalla.

Ikkunat

Eteläisellä ja pohjoisella julkisivulla on kummallakin viisi suorakaiteen muotoista suurta ikkunaa. 6-ruutuisten ikkunoiden puitteet ovat valkoiseksi maalattut ja vuorilaudat ovat punaiset. Punaiseksi maalattu otsalauta on korotettu ja segmettipinta on maalattu valkoiseksi. Itäisellä julkisivulla on ollut kaksi 6-ruutuista ikkunaa, joista toinen on peitetty kokonaan ja toinen on korvattu pienemmällä ikkunalla.



Johtolan ikkunat ovat pääosin 6-ruutuisia puuikkunoita (vasemmalla). Ikkunapuitteet ovat valkoiset ja ikkunalistat punaiset. Itäisellä julkisivulla toinen 6-ruutuistista ikkunoista on peitetty kokonaan ja toinen korvattu pienellä ikkunalla (keskellä). Ullakkokerroksessa on 7-ruutuiset ikkunat (oikealla).

Sisäänkäynnit ja ulko-ovet

Pääsisäänkäynti sijoittuu pohjoiselle julkisivulle ja eteläiselle julkisivulle sijoittuu takaterassi. Molempia sisäänkäyntejä kattaa myöhemmin toteutettu lapekattoinen kuisti, joka jatkuu päärungon lappeen räystäään alta samassa kulmassa. Läntisellä julkisivulla on keittiön sisäänkäynti. Sisäänkäynnin yhteydessä ei ole katosta. Ulko-ovet ovat vanhoja harmaaksi maalattuja puuvia.



Johtolan sisäänkäynnit: vasemmalla pääsisäänkäynti, keskellä takaterassi ja oikealla keittiön sisäänkäynti.



Ulko-ovet ovat vanhoja harmaaksi maalattuja puuvia. Vasemmalla pääsisäänkäynti, keskellä takaterassin sisäänkäynti ja oikealla keittiön sisäänkäynti.

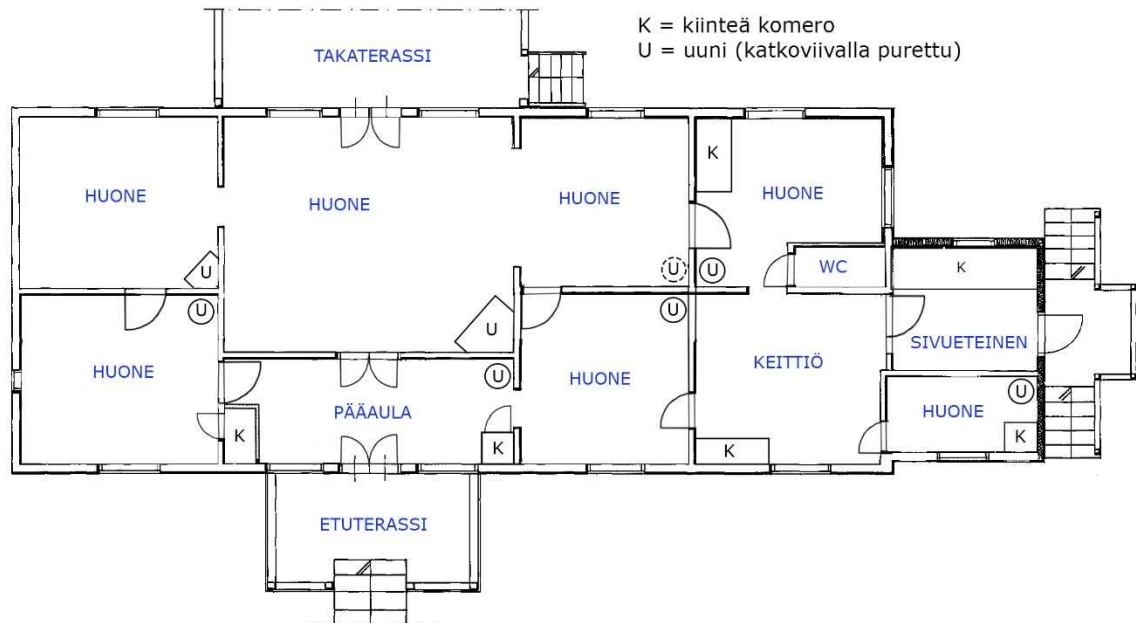
Katto

Harjakaton ja lapekattoisten sisäänkäyntikatosten katemateriaalina on punatiili. Katolla on kolme punaisella pellillä vuorattua savupiippua. Piippujen välillä on puiset kattotikkaat. 1900-luvun alun valokuvissa katemateriaalina on ollut saumapelti.

3.4.3 Sisätilat

Etuterassilta saavutaan pitkään ja kapeaan pääaulaan. Johtolassa on yhteensä 6 neliön muotoista huonetta sekä keittiö. Keittiön yhteydessä on pikkuhuone. Rakennuksen länsiosasta on toinen sisäänkäynti. Keittiön ja sen eteläpuoleisen huoneen väliin on rakennettu wc.

Hirsiseinät on pääosin levytetty ja tapetoitu. Pääaulan itäpuoleisessa huoneessa on panelointi. Suurimmassa huoneessa hirsirakenne on näkyvässä. Sivuteisessä on vanha ruskeaksi maalattu lautalattia. Muutoin lattiat on päällystetty muovimatolla. Sisäkatto on verhoiltu valkoisella neliönmuotoisella levyllä. Keittiössä ja sen viereisessä huoneessa on valkoinen paneeli. Väliovet ovat valkoiseksi maalattuja vanhoja puisia peiliovia. Osassa huoneista on kiinteät seinäkomerot. Jalaka-, katto- ja ovillistat ovat valkoisia ja leveitä uritettuja puulistoja. Kussakin huoneessa on oma uuni. Keittiöstä ja yhdestä huoneesta on uunit purettu. Suurimmassa huoneessa on suuri kiviuuni. Suurimman huoneen itäpuoleisessa huoneessa on sininen kaakeliuuni. Muut uunit ovat pönttöuuneja.



Rakennuksen pohjapiirros. (Tampereen tilakeskus)



Vasemmalla pääaula ja oikealla suurin huoneista.



Kussakin huoneessa on oma uuni.



Keittiön yhteydessä on pikkuhuone (oikealla), jossa on oma tulisija.



Suurimmassa huoneessa on suuri kiviuuni. Suurimman huoneen itäpuoleisessa huoneessa on sininen kaakeliuuni. Muut uunit ovat pönttöuuneja.

3.5 Tupala

3.5.1 Historia ja keskeiset muutosvaiheet

Tupalan asuinrakennuksen valmistumisvuodesta tai alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ei ole tarkkaa tietoa. Ulkoasun perusteella rakennus on valmistunut 1800-1900-lukujen vaihteessa.

3.5.2 Ulkotilat

Yleishahmo

Rakennus on ulkomuodoltaan pitkä ja melko syvärunkoinen. Rakennuksen kaakkoiskulmassa on poikkipääty. Pitkää koillisjulkisivua jakaa poikkipäädyn ja sen kulmaan sijoittuvan avokuistin lisäksi toinen katettu sisäänkäynti. Rakennuksessa on jugend-henkeä kulmaan sijoittuvassa kuis-tissa, ikkunoiden mittasuhteissa, vuorilaudoissa ja kattokonsoleissa.



Tupalan julkisivut

Sokkeli ja perustukset

Rakennus on perustettu luonnonkivipilareiden varaan. Pilareiden väliset osat on peitetty harmaaksi maalatulla pystysuuntaisella laudoituksella.

Seinäpinnat

Julkisivumateriaalina on vaakasuuntainen vaalean vihertäväksi maalattu ponttilaudoituus. Ullakko-kerroksen ja räystäiden alaosien osalta laudoitus on kapeampi ja pystysuuntainen.

Ikkunat

Rakennuksen vanhat puuikkunat ovat 3-jakoiset, joissa yläosissa on pienet ruudut. Ikkunapuitteet ovat valkoiseksi maalatut. Vuorilaudat ovat koristeelliset. Ullakkokerroksessa on kolmiruutuiset ikkunat.



Rakennuksessa on koristeelliset vanhat puuikkunat.

Sisäänkäynnit ja ulko-ovet

Itäisellä julkisivulla on kaksi sisäänkäyntikatosta. Toinen katoksista on sisäänvedetty ja toisessa on lapekatto. Kuistien valkoiset puupilarit ja kaiteet ovat koristeelliset. Pohjosella julkisivulla on harjakattoinen sisäänkäynti. Ulko-ovet ovat uusitut.



Vasemmalla on pohjoisen julkisivun sisäänkäynti ja oikealla on itäisen julkisivun sisäänkäynnit.



Ulko-ovet ovat uusitut.

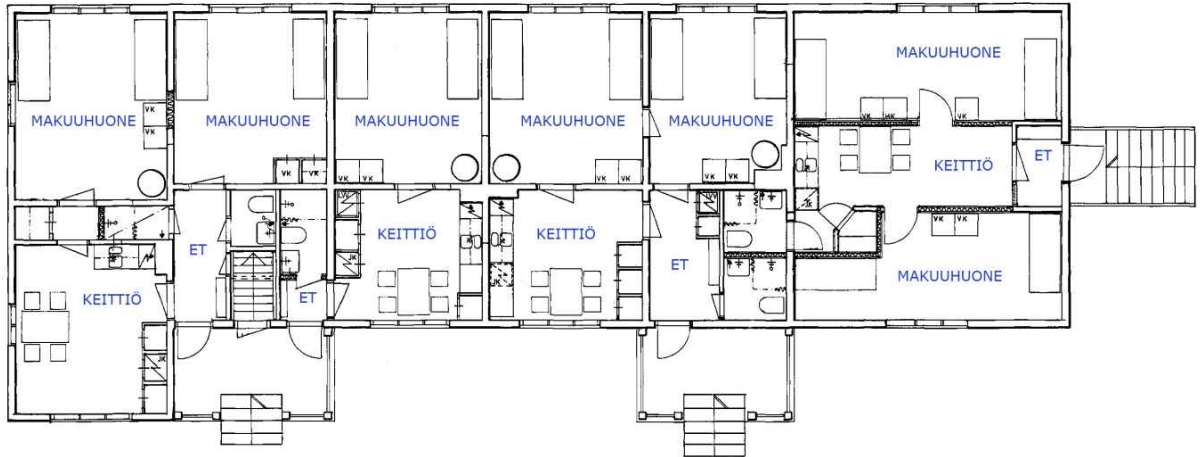
Katto

Harjakaton katemateriaalina on punatiili. Kattopiiput on vuorattu punaisella pellillä. Katolla on metalliset lumiesteet. Räystäskourut ovat punaiset ja syöksytorvet valkoiset.

3.5.3 Sisätilat

Rakennuksessa on kolme neljän hengen soluasuntoa ja yksi kahden hengen soluasunto. Makuuhuoneita on seitsemän ja keittiöitä neljä. Sisäänkäyntejä on kolme. Etupihan puoleisella julkisivulla on kolme sisäänkäyntiä ja pohjoisella julkisivulla yksi sisäänkäynti.

Tampereen tilakeskukselta löytyy rakennuksen pohjapiirros vuodelta 1993. Sisätilat on todennäköisesti saneerattu tuolloin. Yleisilmeeltään tilat ovat väriltään vaaleat. Lattioissa on vaalea muovimatto. Seinäpinnat on maalattu valkoisiksi. Osa väliovista on vanhoja puisia peiliovia, osa uudempia laakaovia ja osa ovista on poistettu. Keittiöissä ja makuuhuoneissa on vanhoja kiinteitä seinäkaappeja. Keittiöissä on samanlaiset valkoiset kaapistot ja valkoiset kaakeloinnit. Neljässä makuuhuoneessa on vanha pönttöuuni.



Tupalan pohjapiirros. (Tampereen tilakeskus)



Kaikissa keittiöissä on samanlaiset kaapistot.



Vasemmalla eteistila, keskellä makuuhuoneen pönttöuuni ja oikealla makuuhuone.

3.6 Muut rakennukset

3.6.1 Aitta

Hirsirakenteinen ja kaksikerroksinen ulkorakennus on tiettävästi valmistunut 1800-1900-lukujen vaihteessa. Rakennus on perustettu luonnonkivipilareiden varaan. Kaksikerroksisen ja punaiseksi maalatun aitan nurkka- ja vuorilaudat ovat valkoiseksi maalatut. Ikkunat ovat moniruutuisia ja jugend-tyylisiä. Harjakaton katemateriaalina on punatiili. Tien puoleisella julkisivulla on moniruutuiset ikkunat ja pihan puoleisella julkisivulla sisäänkäynnit sekä ala- että yläkertaan.



Aitta.

3.6.2 Polkupyöräsuoja

Hirsirakenteinen ulkorakennus on tiettävästi valmistunut 1800-1900-lukujen vaihteessa. Polkupyöräsuoja sijoittuu vanhan tien varrelle. Pieni ja pohjakaavaltaan neliön muotoinen hirsirakennus on punaiseksi maalattu. Eteläisellä julkisivulla on neliruutuinen ikkuna. Ikkunapuitteet, vuorija nurkkalaudat ovat valkoiseksi maalatut. Harjakaton punatiilet ovat sammaloituneet. Rakennus on perustettu luonnonkivien varaan. Rakennuksen alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ei ole tietoa.



Polkupyöräsuoja.

3.6.3 Navetta

Navetta on valmistunut karttatarkastelun perusteella ennen vuotta 1958. Suorakaiteen muotoinen matala navetta on rakennettu harmaista lohkoituista luonnonkivistä. Rakennuksen takaosa ja päätykolmio ovat punaiseksi maalattua lomalaudoitusta. Pääsisäänkäynti sijoittuu rakennuksen eteläosaan ja pohjoisosaan sijoittuu silta parvelle. Öljysäiliöhuoneen ikkunat on muurattu umpeen.



Vasemmalla navetan eteläjulkisivu ja oikealla takajulkisivu.

Entisen navetan sisätilat on kunnostettu askartelu- ja työhuoneiksi. Muutostyöstä löytyy Tampereen tilakeskukselta muutospirustukset vuodelta 1977. Mahdollisesti samassa yhteydessä rakennuksen pohjoisosaa laajennettiin ja kattoa loivennettiin. Alkuperäiset lantakourut ja ruokintapöytä on purettu. Alkuperäiset pystypilarit ovat säilyneet. Rakennuksen eteläosaan on tehty eteisen yhteyteen wc-tilat. Keskiosassa on iso askarteluhuone ja tätä pienemmät puutyöhuone ja ompelu- ja verhoiluhuoneet. Pohjoisosassa on maalaushuone sekä koneiden huolto. Koneiden huoltotilasta on ajoyhteys takapihalle. Suorakaiteen muotoisen navetan länsipuolella on entinen lantala, joka on varastotilana.



Askarteluhuoneessa ja työtiloissa näkyy alkuperäisiä pystypilareita.

3.6.4 Suojala

Ulkorakennus on ulkoasun perusteella valmistunut 1900-luvun alussa. Rakennuksen alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ei ole tietoa. Kaksikerroksinen varastorakennus sijoittuu navetan eteläpuolelle. Julkisivumateriaalina on punaiseksi maalattu pystyaukko. Moniruutuisten ikkunoiden ikkunapuitteet sekä nurkkalaudat ovat valkoiset. Päätymuotoihin sijoittuu yläosastaan kolmiomuotoiset ikkunat. Harjakaton katemateriaalina on harmaa aaltopelti. Rakennuksen itäisellä julkisivulla on puusilta rakennuksen parvelle. Sekä eteläiselle että pohjoiselle julkisivulla on kahdet pariovet. Parven pariovet ovat rakennuksen muita parioivia koristeellisemmat.



Suojala.

3.6.5 Metsäkellari

Autotallin luoteispuolelle sijoittuva punatiilirakenteinen metsäkellari on ulkoasun perusteella valmistunut 1800-luvun lopulla. Kellarin ympärillä kasvaa tiheää pusikkoa ja rakennuksen päälle on kaatunut puu. Sisäänkäynti on rakennuksen pohjoispäädystä. Eteläisen julkisivun lomalaudoitettussa päätymuotoisessa on luukku kellariin. Kellaria on korotettu kattotasosta soraharkoilla. Harjakaton katemateriaalina on harmaa aaltopelti.



Metsäkellarin ympärillä kasvaa tiheää pusikkoa ja rakennuksen päälle on kaatunut puu.

3.6.6 Perunakellari

Päärakennuksen lounaispuolella on punatiilinen vanha perunakellari. Kellarin katto on puolikaaren muotoinen ja kellarin ulko-ovi on uusittu. Kellari on kasvillisuuden verhoama.



Perunakellari.

3.6.7 Paja

Klassistisen ulkoasun perusteella paja on valmistunut 1920-luvulla. Punatiilinen paja sijoittuu Karjulantien toiselle puolelle. Harjakaton katemateriaalina on vihreä saumapelti. Pohjoisella julkisivulla on harmaantuneet kaksilehtiset puuovet, joissa on 1920-luvulle tyypillinen vinolaudoitus. Tien puolella ja eteläisen julkisivun puolella on puuvelliset sisäänkäynnit. Eteläisen sisäänkäynnin yläpuolella päätykolmiossa on pieni luukku.



Paja.

3.6.8 Puuvaja

Lautarakenteinen puuvaja sijoittuu Karjulantien toiselle puolelle. Rakennus on jäänyt kasvillisuuden peittoon, eikä sitä juurikaan näy tielle. Puuvajan julkisivumateriaalina on harmaantunut pystylauta, joka itäisen julkisivun perusteella on ollut joskus punaiseksi maalattu. Loiva pulpettikatto on aaltopeltiä. Eteläiselle julkisivulle sijoittuu suuri puuovi. Pohjoiselta julkisivulta rakennus on osittain avoin. Karttatarkastelun perusteella rakennus on valmistunut ennen vuotta 1958.



Puuvaja.

3.6.9 Rantasauna

Rantasauna on valmistunut 1950-60-lukujen vaihteessa. Karttatarkastelun perusteella vielä 1950-luvun lopulla nykyisen rantasaunan edustalla oli vedenrajassa kiinni oleva ulkorakennus sekä massiivinen laituri. Vuosien 1984 ja 1992 peruskartoilla rantasaunan pohjoispuolella on sijainnut nykyisen saunan kokoinen ulkorakennus. Rantasaunan itäpuolelle sijoittuu punaiseksi maalattu ja lautaverhoiltu pieni puuvarasto. Rannassa on tiilistä rakennettu pieni grilli ja vaatimaton laudoista rakennettu pieni laituri, jonka kaiteena toimivat puunoksat.

Suorakaiteen muotoisen rantasaunan julkisivumateriaalina on punaiseksi maalattu vaakalaudoitus. Sokkeli on maalaamatonta betonia. Loivan harjakaton katemateriaalina on musta pelti. Eteläiselle julkisivulle sijoittuu saunan ja oleskelutilan sisäänkäynti. Saunatilan ikkunat sijoittuvat katonrajaan. Oleskelutilasta avautuu lattiasta kattoon ulottuvat suuret ikkunat avautuvat järvelle päin. Rakennuksen edustalla on kapea kaiteeton terassi, jota suojaa katon pitkä lipppa. Ikkunapuitteet ovat valkoiset. Nurkkalautoja ei ole.



Rantasauna kesällä 1963 (Tampereen museot, kuvaaja E.M. Staf) ja syksyllä 2017.

3.6.10 Pihasauna

Pihasauna on valmistunut tietyvästi 1980-luvun lopulla. Tampereen tilakeskukselta löytyy saunan rakennuspiirustukset vuodelta 1986. Rakennus näkyy jo vuoden 1984 peruskartalla.

Rakennuksen julkisivumateriaalina on pystysuuntainen ja punaiseksi maalattu lomalaudoitus. Harjakaton katemateriaalina on musta huopa. Eteläisellä julkisivulla kattolapteen alla on terassi, jonka yhteydessä on luiska. Ikkunat ovat neliruutuiset. Sokkeli on betonia. Saunassa on kaksi löyly-, pesu- ja pukuhuonetta, wc sekä tuulikaappi.



Pihasauna.

3.6.11 Autotalli

Karttatarkastelun perusteella rakennus on valmistunut ennen vuotta 1958. Autotallin perustus on harmaata ja lohkottua luonnonkiveä. Julkisivumateriaalina on vaalean keltainen pystypeiterimointi. Eteläiseltä julkisivulta maalipinta on harmaantunut. Suorakaiteen muotoisen rakennuksen eteläisellä julkisivulla on kaksi myöhemmin asennettua peltiliukuovea. Pohjoisella julkisivulla on pariovelliset sisäänkäynnit. Matalat kolmiruutuiset ikkunat sijoittuvat välittömästi kattolapteen alapuolelle. Itäisellä päätykolmiolla on pyöreä ikkuna. Harjakaton katemateriaalina on sammaloitunut punatiili.



Vasemmalla autotallin eteläjulkisivu ja oikealla pohjoisjulkisivu.

3.6.12 Pumppukoppi

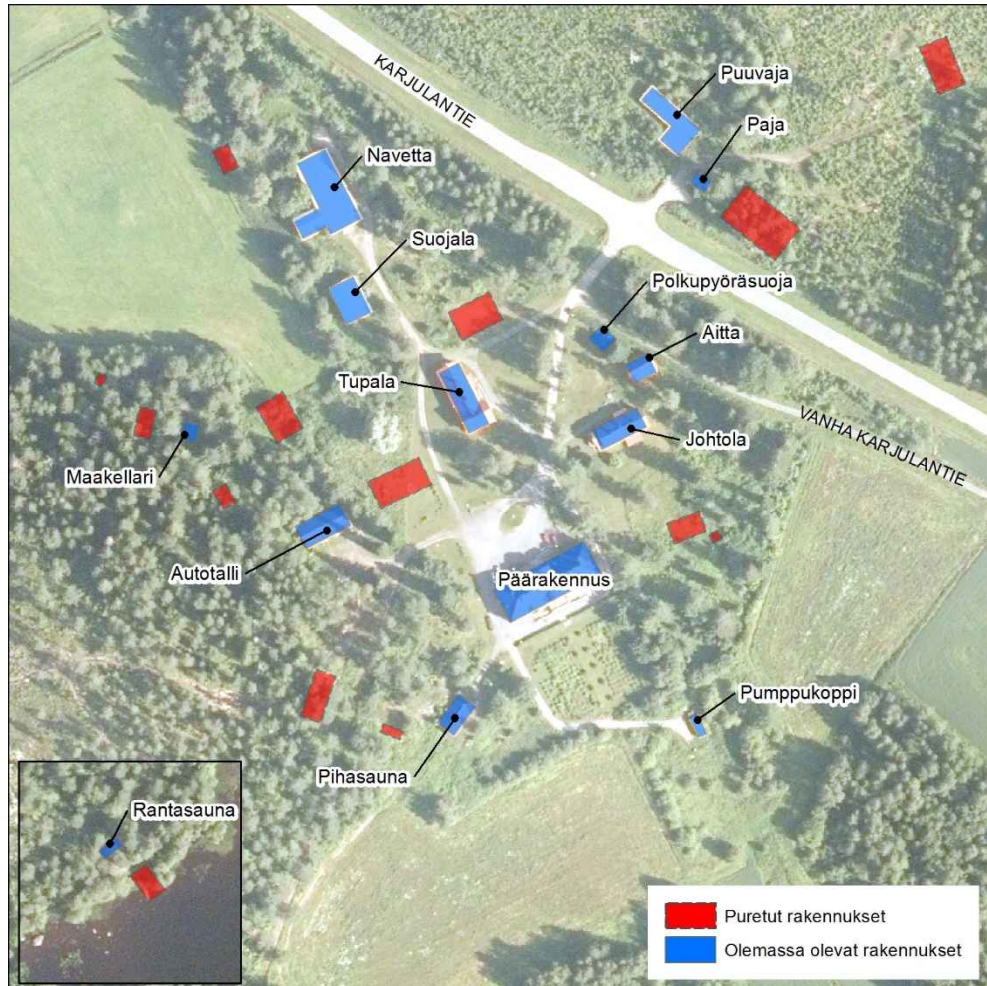
Pumppukoppi sijaitsee omenatarhan itäosassa. Karttatarkastelun perusteella rakennus on valmistunut ennen vuotta 1984. Pumppukopin sokkeli on betonia ja julkisivut vihreää aaltopeltiä. Pumppukopin pohjoispuolella on lautarakenteinen ja vihreäksi maalattu pieni varasto.



Pumppukoppi.

3.7 Puretut ja kadonneet rakennukset

Vanhojen karttojen perusteella Palhoniemen pihapiiriin on kuulunut nykyistä enemmän rakennuksia. Rakennukset ovat sijainneet ympäri pihapiiriä ja niiden koko on vaihdellut. Maastokatselmuksen aikana tehtiin havaintoja vanhoista perustuksista pajan eteläpuolella, pihasaunan länsipuolella sekä muutamista kuopista metsäkellarin itäpuolella. Muista rakennuksista ei maastokäynnin aikana tehty havaintoja.



Palhoniemen rakennuskanta.

Karttatarkastelun perusteella Tupalan pohjoispuolella on vielä 1950-luvun lopulla sijainnut asuinrakennus. Rakennus näkyy vielä vuoden 1992 peruskartalla.

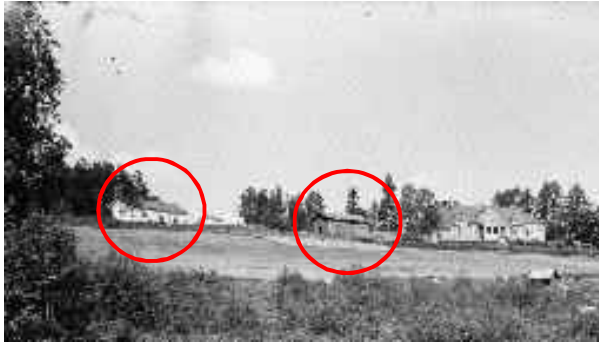
Karjulantien toisella puolella pajan eteläpuolella on ollut suuri noin navetan kokoinen ulkorakennus. Rakennuksen graniittiset pilarit ovat edelleen nähtävissä maastossa. Pajalta itään on kulunut polku, jonka päässä on ollut toinen ulkorakennus. Kumpaakaan ulkorakennusta ei näy enää vuoden 1984 peruskartalla.



Pajan eteläpuolelle sijoittuneen rakennuksen jäänteet näkyvät osittain myös Karjulantiellä kulkeville.

Nykyisen piharakennuksen itäpuolella on ollut kaksi ulkorakennusta, joiden jäänteet ovat edelleen nähtävissä maastossa. Lähimpänä pihasaunaa olleen ulkorakennuksen jäänteet ovat jäämässä kasvillisuuden peittoon. Metsänpuoleisesta rakennuksesta jäänteet ovat vielä selkeästi nähtävissä.

Autotallin itä- ja pohjoispuolella on ollut kaksi suurta ulkorakennusta. Pohjoisempi rakennuksista näkyy vielä vuoden 1984 peruskartalla.



Kuvassa oikealla ympyröitynä näkyy nykyisen pihasaunan paikalla ollut ulkorakennus sekä sen länsipuolella ollut rakennus. Kuva on vuodelta 1963. (Tampereen museot)



Saunarakennuksen länsipuolelle metsään sijoittuneen rakennuksen jäänteet ovat vielä selkeästi näkyvissä maastossa.



Maakellarin länsipuolella on useita kuoppia. Kuopat näkyvät myös vanhoilla kartoilla.

3.8 Arvot

3.8.1 Arviointikriteerit ja säilyneisyys

Arvoa määriteltäessä on tarkasteltu taajamakuullisia, historiallisia ja rakennushistoriallisia arvoja säilyneisyyden, harvinaisuuden, tyypillisyyden, kerroksellisuuden ja kertovuuden näkökulmasta. Taajamakuullisia arvoja arvioitaessa on huomioitu alueen ja rakennusten merkitys taajamarakenteessa ja -näkymissä. Historiallisiin arvoihin sisältyvät yhteiskunnalliset ilmiöt ja käyttö. Rakennushistoriallisiin arvoihin sisältyvät arkkitehtoniset arvot, sisätilat, yksityiskohdat, rakentamistapa ja materiaalit.

Säilyneisyys perustuu syksyn 2017 maastokäynnin yhteydessä suoritettuun rakennusten ulkopuolisiin arviointeihin ja sisätiloissa suoritettuihin katselmuksiin. Säilyneisyyttä on arvioitu seuraavin kriteerein:

Hyvin säilynyt

- ✓ käyttö on alkuperäinen
- ✓ tilajako on säilynyt
- ✓ julkisivumateriaalit ovat alkuperäiset tai alkuperäisen kaltaisia
- ✓ alkuperäiset yksityiskohdat hyvin säilyneitä
- ✓ ovet ja ikkunat ovat alkuperäiset
- ✓ rakennuksessa on ajallista kerroksellisuutta

Kohtalaisesti säilynyt

- ✓ käyttötarkoitus on muuttunut
- ✓ rakennusta on osittain muutettu, mutta sen perushahmo on säilynyt
- ✓ julkisivumateriaalit ovat alkuperäiset tai alkuperäisen kaltaisia
- ✓ alkuperäisiä detaljeja on osittain muutettu
- ✓ oviin ja ikkunoihin on tehty muutoksia, mutta uudet ovat lähes alkuperäisen kaltaiset ja muutokset ovat luettavissa

Oleellisesti muuttunut

- ✓ rakennuksen käyttötarkoitus on muuttunut
- ✓ rakennusta on muutettu niin, ettei alkuperäistä tilannetta pysty hahmottamaan
- ✓ julkisivumateriaaleja on osittain tai kokonaan muutettu
- ✓ alkuperäisiä detaljeja on muutettu
- ✓ ovia ja ikkunoita on muutettu
- ✓ muutokset ovat kokonaisuuden luonnetta häiritseviä ja niitä on vaikea havaita

3.8.2 Palhoniemen päärakennus

Säilyneisyys

Rakennus on kokonaisuutena säilynyt hyvin. Ulkoarkkitehtuuriltaan se on säilynyt muutamista ikkunoiden peittämisistä huolimatta alkuperäisenä. Katto on uusittu vuoden 1918 tulipalon jäljiltä. Pääsisäänkäynnin yhteyteen on rakennettu 2000-luvulla pyörätuoliluiska, joka hallitsee julkisivua, mutta on tunnistettavissa uudeksi rakenteeksi. Rakennuksen sisätilat ja huonejako ovat rakennuksen käyttötarkoituksen vaihtuessa muuttuneet, kun vuonna 1930 rakennus remontoitiin koulukodiksi. Muutosten myötä sisustusta ja väliloivia on uusittu.

Rakennustaiteellinen arvo

Rakennuksella on suuri rakennustaiteellinen arvo. Vastaavanlaisia rakennuksia ei ole säilynyt Kurun alueella. Se on ainutlaatuinen käyttötarkoituksensa ja tyylihistoriallisten piirteidensä ansiosta. Rakennuksessa on esteettisesti harkittuja yksityiskohtia ja laadukas toteutus.

Historiallinen arvo

Rakennuksella on merkitystä komeasta kartanorakentamisesta ja kunnallisesta sosiaalihuollosta kertovana esimerkkinä.

Maisemallinen arvo

Kartanon päärakennuksen maisemallinen merkitys on erittäin suuri osana Palhoniemen kartanoaluetta.

Suosituks

Rakennuksen säilyminen turvataan asemakaavoituksella. Alkuperäisten rakennusosien säilymistä edistetään. Muutos- ja korjausrakentamisessa säilytetään rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominaispiirteet. Palauttavat korjaukset ovat mahdollisia.



Vasemmallalla kartano vuonna 1918 ja oikealla 2017.

3.8.3 Johtola

Säilyneisyys

Rakennus on kokonaisuutena säilynyt melko hyvin. Sisäänkäynnit on katettu ja pääsisäänkäynnin yhteyteen on rakennettu pyörätuoliluiska. Itäjulkisivun toinen ikkunoista on poistettu käytöstä ja toinen korvattu edellistä pienemmällä ikkunalla. Sisätiloissa on tehty pieniä väliseinämuitoksia ja pintamateriaaleja on uusittu. Vanhoja puuvia sekä uuneja on vielä jäljellä. Yhdessä huoneessa hirsipinta on kaivettu esille.

Rakennustaiteellinen arvo

Rakennuksella on rakennustaiteellista arvoa. Se on edustava esimerkki rakentamisaikansa tyylistä ja siitä ilmenee alkuperäinen arkkitehtuuri ja käyttötarkoitus.

Historiallinen arvo

Rakennuksella on merkitystä Pälhoniemen kartanon ensimmäisenä päärakennuksena sen kartanon kehittymisestä sekä kunnallisesta sosiaalihuollosta kertovana esimerkkinä.

Maisemallinen arvo

Johtolan maisemallinen merkitys on suuri osana Pälhoniemen kartanoaluetta.

Suosituks

Rakennuksen säilyminen turvataan asemakaavoituksella osana kartanoympäristöä. Muutos- ja korjaussuunnittelussa säilytetään rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominaispiirteet. Palauttavat korjaukset ovat mahdollisia.



Johtolan sisäänkäynnit on katettu 1900-luvun alun ulkoasuun verrattuna.

3.8.4 Tupala

Säilyneisyys

Rakennuksen säilyneisyys on vaikeasti arvioitavissa, sillä vanhoja valokuvia tai piirustuksia ei ollut käytettävissä. Näyttää siltä, että ulkoasun rakennusosia on uusittu runsaasti. Sisätiloissa viimeisin saneeraus on tiettävästi toteutettu 1990-luvun alussa. Huonejakoa on muutettu ja pintamateriaalit on uusittu. Rakennuksessa on jäljellä muutama vanha pönttöuuni, vanhoja puuovia sekä kiinteitä seinäkaappeja.

Rakennustaiteellinen arvot

Rakennuksella on rakennustaiteellista arvoa. Se on edustava esimerkki rakennusaikansa rakentamistavasta.

Historialliset arvot

Rakennuksen valmistumisvuodesta tai alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ei ole tietoa. Kartanon tilat muutettiin vuonna 1930 koulukodin käyttöön.

Maisemalliset arvo

Tupalan maisemallinen merkitys on erittäin suuri osana Palhoniemen kartanoaluetta.

Suosituks

Rakennuksen säilyminen turvataan asemakaavoituksella osana kartanoympäristöä. Muutos- ja korjaussuunnittelussa säilytetään rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominaispiirteet. Palauttavat korjaukset ovat mahdollisia.

3.8.5 Aitta

Säilyneisyys

Rakennus on ulkoasultaan hyvin säilynyt. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennuksella on kulttuurihistoriallista arvoa osana kartanon pihapiiriä ja se edustaa kartanon vanhinta rakennuskantaa. Säilyneenä 1800-1900-lukujen vaiheen aittana rakennus on harvinaisen. Se ilmentää omalle ajalleen tyypillistä suomalaista hirsirakentamisen perinnettä.

Suosituks

Rakennuksen säilyminen turvataan asemakaavoituksella osana kartanoympäristöä. Muutos- ja korjaussuunnittelussa säilytetään rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominaispiirteet.



Johtola



Aitta

3.8.6 Polkupyöräsuoja

Säilyneisyys

Rakennus on hyvin säilynyt. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennuksella on kulttuurihistoriallista arvoa osana kartanon pihapiiriä ja se edustaa kartanon vanhinta rakennuskantaa. Säilyneenä 1800-1900-lukujen vaiheen aittana rakennus on harvinaisen. Se ilmentää omalle ajalleen tyypillistä suomalaista hirsirakentamisen perinnettä. Rakennuksen alkuperäistä käyttötarkoitusta ei tiedetä.

Suosituks

Asemakaavalla edistetään rakennuksen säilymistä ja kunnostamista osana kartanoympäristöä alkuperäisen rakennustavan mukaisesti.

3.8.7 Navetta

Säilyneisyys

Rakennus on kokonaisuutena muuttunut merkittävästi. Navetta on tietävästi muutettu ja kunnostettu 1970-luvulla askartelu- ja työhuoneiksi. Myös kattoa on loivennettu ja madallettu. Ulkoasun ja sisätilojen osalta rakennuksen ominaispiirteet ovat kadonneet.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennuksen sijainti osana kartanon talouspihaa on merkityksellinen. Lisäksi rakennus on ollut selkeä maamerkki kartanoa lähestyessä Karjulantieltä pohjoisesta.

Suosituks

Navetta on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.

3.8.8 Suojala

Säilyneisyys

Rakennus on ulkoasultaan säilynyt hyvin. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Suojala on valmistunut 1900-luvun alkupuolella ja on navetan kanssa osa kartanon talouspihaa.

Suosituks

Asemakaavalla edistetään rakennuksen säilymistä ja kunnostamista osana kartanoympäristöä alkuperäisen rakennustavan mukaisesti.



Polkupyöräsuoja



Navetta



Suojala

3.8.9 Metsäkellari

Säilyneisyys

Metsäkellari on säilyttänyt alkuperäisen asunsa kohtalaisesti. Rakennuksen kattoa on korotettu ja se on katettu pellillä. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Metsäkellari sijaitsee kartanon pihapiirin ulkopuolelle ja sen ympärillä kasvaa tiheää puustoa. Maisemallisesti rakennuksella ei ole erityisiä arvoja. Rakennuksen historiasta ei ole tarkkaa tietoa.

Suosituks

Asemakaavalla edistetään rakennuksen säilymistä ja kunnostamista osana vanhaa kartanoympäristöä alkuperäisen rakennustavan mukaisesti. Korjaus- tai uudisrakentaminen sovitetaan osaksi kartanoympäristöä mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan.

3.8.10 Perunakellari

Säilyneisyys

Kellarin ulko-ovi on uusittu. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennus on osa kartanon pihapiiriä. Maisemallisesti kellarilla ei ole erityisiä arvoja.

Suosituks

Rakennus on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.

3.8.11 Paja

Säilyneisyys

Rakennus on hyvin säilynyt. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennus on hyvin säilyttänyt alkuperäisen ulkoasunsa.

Suosituks

Asemakaavalla edistetään rakennuksen säilymistä ja kunnostamista osana vanhaa kartanoympäristöä alkuperäisen rakennustavan mukaisesti. Korjaus- tai uudisrakentaminen sovitetaan osaksi kartanoympäristöä mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan.



Metsäkellari



Perunakellari



Paja

3.8.12 Puuvaja

Säilyneisyys

Rakennus on kohtalaisesti säilynyt.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennuksella ei rakennushistorian tai maiseman perusteella ole erityisiä arvoja.

Suosituks

Rakennus on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.

3.8.13 Rantasauna

Säilyneisyys

Rantasauna on säilyttänyt julkisivujen osalta hyvin alkuperäiset piirteensä. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennus on aina toiminut saunana. Maisemallisesti rakennus jää muun kartanoympäristön ulkopuolelle.

Suosituks

Asemakaavalla edistetään rakennuksen säilymistä ja kunnostamista alkuperäisen rakennustavan mukaisesti.

3.8.14 Pihasauna

Säilyneisyys

Pihasauna on säilyttänyt julkisivujen osalta hyvin alkuperäiset piirteensä. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennus on rakennettu huoltokodin aikaan eikä kuulu kartanoajan rakennuksiin. Rakennuksella ei ole erityisiä rakennushistoriallisia, historiallisia tai maisemallisia arvoja.

Suosituks

Pihasauna on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.



Puuvaja



Rantasauna



Pihasauna

3.8.15 Autotalli

Säilyneisyys

Autotallin julkisivut ovat säilyttäneet kohtalaisesti alkuperäiset piirteensä. Rakennuksen eteläjulkisivulle on asennettu suuret metalliset liukuovet. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennus on valmistunut karttatarkastelun perusteella ennen vuotta 1958. Tiettävästi rakennus on aina toiminut autotallina ja/tai varistorakennuksena. Rakennuksella ei rakennushistorian, historian tai maiseman perusteella ole erityisiä arvoja.

Suosituks

Autotalli on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.

3.8.16 Pumppukoppi

Säilyneisyys

Pumppukopin julkisivut ovat säilyneet alkuperäisinä. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennuksella ei rakennushistorian, historian tai maiseman perusteella ole erityisiä arvoja.

Suosituks

Pumppukoppi on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.



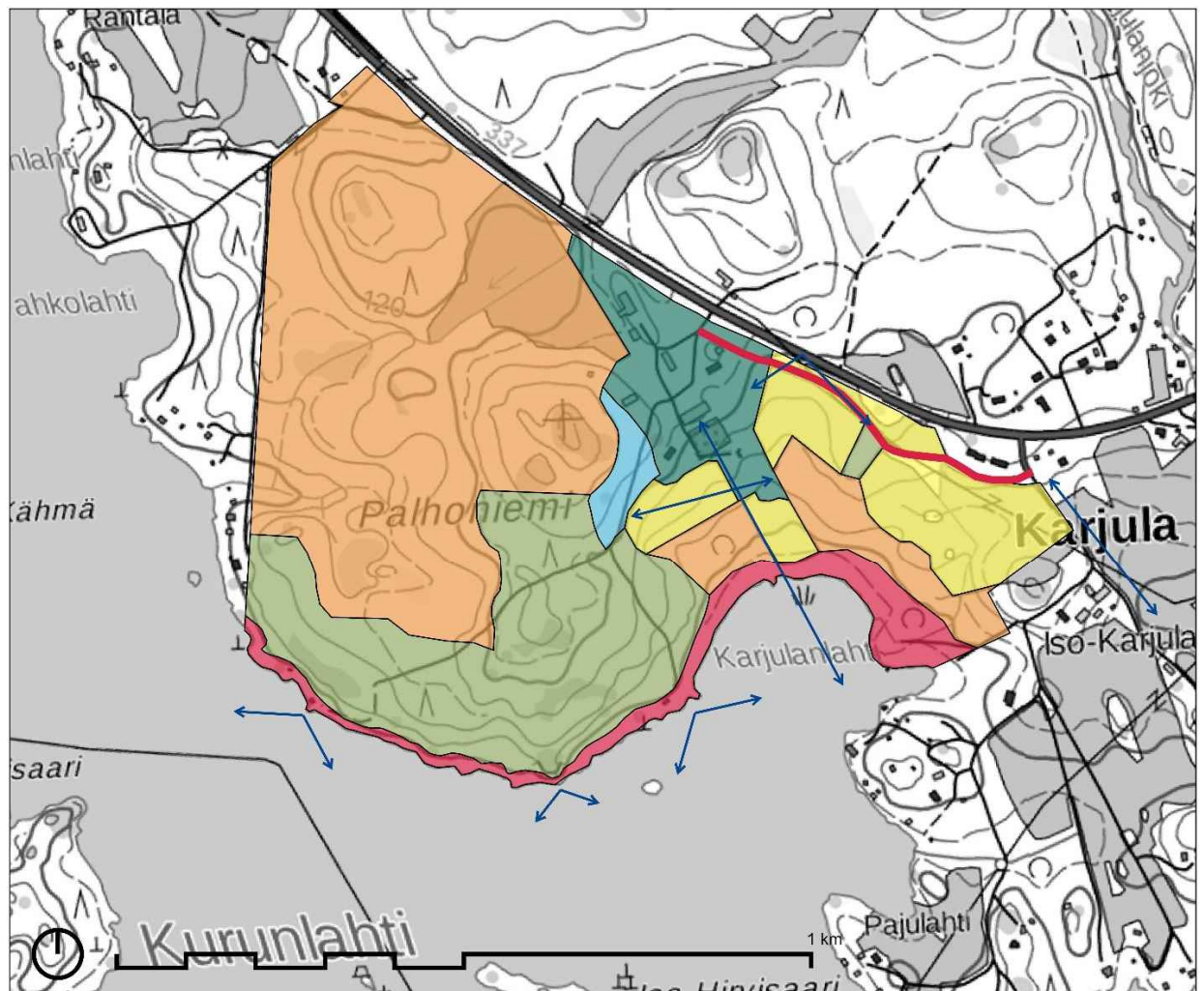
Autotalli



Pumppukoppi

4. JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Maisematilan muutoskestävyys



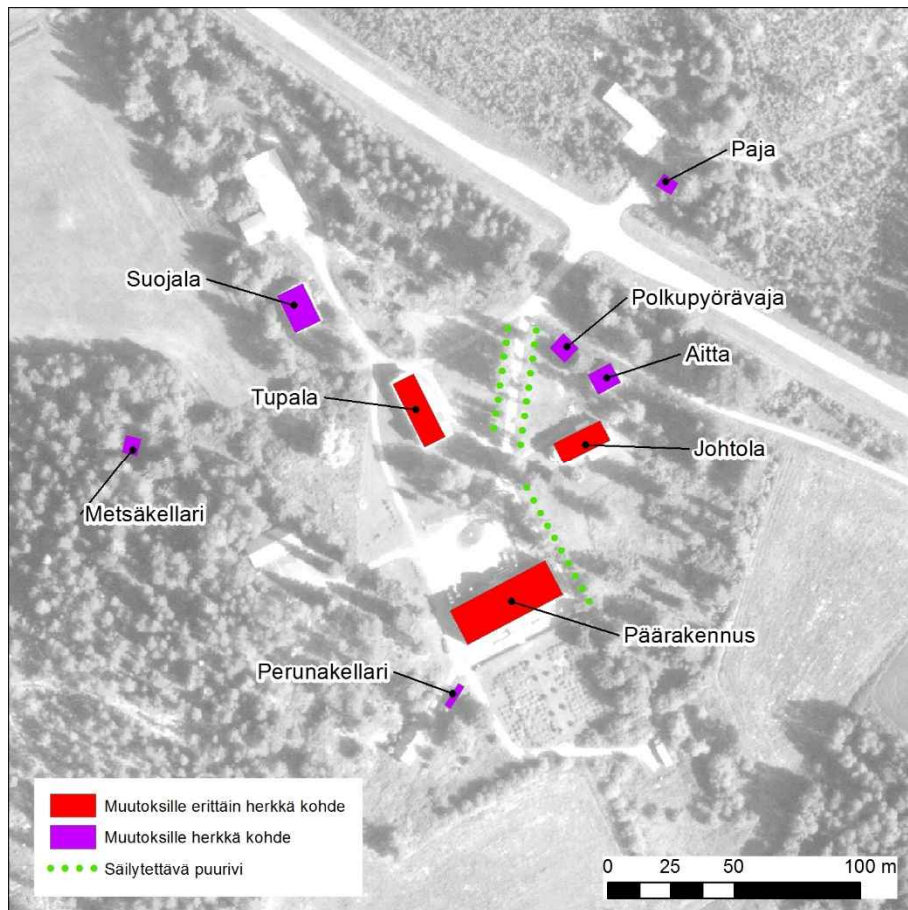
- Muutoksille erittäin herkkä alue
- Historiallisesti ja maisemallisesti erittäin herkkä viljelymaisema
- Maisemarakenteen ja pienilmaston kannalta rakentamiseen huonosti soveltuva alue
- Rakentamista kestävä alue
- Kartanoympäristöön soveltuvaa täydennysrakentamista kestävä alue
- Puistomaisena säilytettävä ja kartanoympäristön ehdoilla kehitettävä alue
- Historiallinen säilytettävä tie
- Säilytettävä näkymälinja

4.2 Rakennusperinnön arvot

Tämän selvityksen perusteella rakennuksista muutoksille erittäin herkkiä ovat päärakennus, Johtola sekä Tupala. Kulttuurihistoriallisten arvojen perusteella nämä rakennukset suositellaan suojeltaviksi.

Muutoksille herkkiä kohteita ovat aitta, polkupyöräsuoja, paja, Suojala, metsäkellari sekä perunakellari. Kulttuurihistoriallisten tai ympäristökokonaisuuden arvojen perusteella nämä rakennukset suositellaan säilytettäväksi.

Päärakennukselle johtava vanha puurivi on esitetty säilytettäväksi.



Rakennusperinnön arvot.

5. LÄHTEET

Arkistolähteet:

Tampereen tilakeskus: rakennuspiirustuksia

Painetut lähteet:

Kaikuja Hämeestä XII. Seppo Kuusisto ja Timo Sahi. 1969.

Vanhan Ruoveden historia III: 5□. Kurun historia 1867–1918. Erkki Laitinen. 1988.

Vanhan Ruoveden historia III: 5□. Kurun historia 1919–1985. Erkki Laitinen. 1992.

Painamattomat lähteet:

Tie koulukotiin – 154 pahantapaista lasta Tampereen lastensuojelussa vuosina 1921–1939. Historian pro gradu-tutkielma. Kaisa Aine. 2010. [saatavissa:
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81680/gradu04376.pdf?sequence=1&isAllowed=y>]

Verkkolähteet:

Kansallisarkiston digitaaliarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologisen tutkimuskeskuksen Maankamara-karttapalvelu.:
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitoksen avoimien aineistojen tiedostopalvelu:
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

Maanmittauslaitoksen vanhat painetut kartat: <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Suomen arkistojen, kirjastojen ja museoiden aarteet. www.finna.fi

Tampereen museoiden ja pirkanmaalaisten paikallismuseoiden tietopalvelu Siiri:
<http://siiri.tampere.fi/public.do>

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY 2009:
http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx